

V prihodnost na
izkušnjah preteklosti

50 let KIMDPŠ:

V prihodnost na izkušnjah preteklosti

Izdal in založil:
Univerzitetni klinični center Ljubljana,
Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa

Za izdajatelja:
Izr. prof. dr. Metoda Dodič Fikfak

Uredili:
Tanja Urdih Lazar in Katja Draksler

Lektoriranje:
Nina Krajnc

Priprava za tisk:
ZERA D.O.O.

Tiskarna:
ZERA D.O.O.

Fotografije na naslovnici:
Domen Pal

Naklada:
400 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
614.2(497.4Ljubljana):616-057"1971/2021"

UNIVERZITETNI klinični center Ljubljana. Klinični inštitut za
medicino dela, prometa in športa

50 let KIMDPŠ : v prihodnost na izkušnjah preteklosti / [uredili
Tanja Urdih Lazar in Katja Draksler ; fotografije Domen Pal ... et
al.]. - Ljubljana : Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za
medicino dela, prometa in športa, 2022

ISBN 978-961-6921-27-5
COBISS.SI-ID 106952451

Ljubljana, maj 2022

50 let KIMDPŠ:

V prihodnost na izkušnjah preteklosti

KAZALO

NAGOVOR PREDSTOJNICE	7
NAŠE VODSTVO	10
KDO SMO	13
KAKO SMO ORGANIZIRANI	15
POGLED V PRETEKLOST KIMDPŠ	19
MEJNIKI	19
RAZMERE, KI SO PRIPELJALE DO INŠTITUTA	21
USTANOVITEV IN RAZVOJ INŠTITUTA ZA MEDICINO DELA	22
DOSEDANJI PREDSTOJNIKI	23
NAŠE ZNANSTVENORAZISKOVALNO, STROKOVNO IN PEDAGOŠKO DELO	33
PRVIH 40 LET	33
ZADNJE DESETLETJE	37
ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST	39
IZOBRAŽEVALNA DEJAVNOST	43
PROJEKTI	44
DOKTORSKE DISERTACIJE - POVZETKI	48
NAGRADE IN PRIZNANJA	55
POMEMBNEJŠE OBJAVE	56
STALNE FOTOGRAFSKE RAZSTAVE IN NJIHOVI AVTORJI	77

NAGOVOR PREDSTOJNICE

Ko smo bili v šoli vprašani o zgodovinskem dogodku, smo letnico dogodka običajno podaljšali ali skrajšali za 50 let – to se nam je zdelo zanemarljiva napaka. Ko natančneje razmišljam o naši 50-letni prehojeni poti, se šele zavedam, koliko stvari je bilo narejenih, koliko truda vloženega, koliko ljudi, ki so že odšli, je bilo ključnih na poti graditve inštituta, koliko uspehov in razočaranj, koliko odkritij in novih vsebin ... in to le v času, ki smo ga v šoli označili za zanemarljivo kratkega.

Čprav se je zgodovina slovenske medicine dela začela že s Scopolijem in njegovim opazovanjem idrijskih rudarjev, zastrupljenih z živim srebrom, smo dejansko dobili inštitut za medicino dela, prometa in športa, ki se je načrtno loteval problemov zdravja pri delu in zdravja športnikov, šele pred dobrimi petdesetimi leti.

Gotovo je bila osrednja osebnost, ki je inštitutu utrla pot in ki je imela pri tem tudi dovolj veliko politično podporo, prof. dr. Samo Modic. Vsi, ki smo bili posredno ali neposredno njegovi učenci, se spominjamo njegove znamenite tehtnice, ki je vedno na eni strani tehtala

Rezultati našega dela ne vplivajo le na ozko zdravje posameznega delavca, temveč vplivajo tudi na odločevalce, ki sprejemajo politike varovanja zdravja delavcev. Stroka medicine dela, prometa in športa mora videti dlje; ne le do posledic, temveč mora te predvsem vnaprej predvideti in jih preprečiti.

obremenitve na delovnem mestu, na drugi pa sposobnosti človeka, da te obremenitve prenaša. Njegova tehcnica še vedno niha okrog te vrste homeostaze – uravnoteženja zmogljivosti in obremenitev. Njegova ideja je tudi bila, ne glede na usmeritev stroke v svetu, da so obremenitve športnikov v bistvu delovne obremenitve in da je treba športnike »obvarovati« pred pretirano obremenitvijo.

Razcvet slovenske medicine dela je šel v zaton v devetdesetih letih. Takratni slovenski minister za zdravje mi je rekel: »Medicine dela ne rabimo več, to je socialistična medicina.«

Prof. Modic je vse svoje delovno življenje posvečal interdisciplinarnosti. V njegovi ekipi so bili tudi fiziki, ekonomisti, higieniki ... K sodelovanju je povabil izjemnega fiziologa prof. dr. Janka Sušnika, ki sicer formalno ni bil član inštituta, vendar je njegovi vsebini dal bistveni strokovni delež. Nikakor ne gre pozabiti razcveta specializacije, ki se je zgodila pod vodstvom prof. Modica, in usmerjenega izobraževanja medicinskih sester v medicino dela. Kakšna napredna zamisel! Kljub temu, da je vztrajal pri enoviti medicini dela, prometa in športa, kar je za evropske in svetovne prakse nekoliko nenavadno, pa ni nikoli zanemarjal okoljske problematike, ki se je je loteval spoštljivo, tako da ni »hodil v zelje« tistim, ki so se imeli za takratne strokovnjake okoljske epidemiologije, temveč je raje z njimi sodeloval. Razcvet slovenske medicine dela je šel v zaton v devetdesetih letih. Takratni slovenski minister za zdravje mi je rekel: »Medicine dela ne rabimo več, to je socialistična medicina.« Obdobje je bilo treba preživeti; odlični zdravniki so morali postati dvoživke ali celo zdravniki družinske medicine, stroka je kopnela in izginjala ... Vendar je v začetku 21. stoletja Evropska unija zahtevala uvajanje zdravja pri delu v delovna okolja. Zahtevala je poglavja in vsebine, ki smo jih že zdavnaj imeli, pa so bila nasilno pokopana; ocenjevalna analiza delovnega mesta, ki je bila glavno orodje pri našem delu, se je preimenovala v oceno tveganja. Postala je veliko bolj približna in groba, zakonodajo poklicnih bolezni smo prepisali iz smernic EU in še do danes ni zaživela, stroko varnosti pri delu smo ločili od zdravja pri delu ... V marsikaterem pogledu zdravja pri delu smo naredili dolg korak nazaj v zgodovino. Razvoj medicine dela v Sloveniji je tipični primer škode, ki nastane, ko se preteklost briše in začnjenja znova, kot da prej ničesar ni bilo.

Ko smo po letu 2000 začeli znova, smo bili po 10 letih boja za obstanek »goli in boski«. Treba je bilo pridobiti nov kader v stroko, ki je ni nihče želel specializirati, ljudi navdušiti za akademsko delo, inštitut opremiti, združiti stroko pod eno streho, razširiti pogled medicine dela v zdravje pri delu ter predvsem sistematično graditi ugled in prepričanje o nujnosti stroke tako

med strokovnjaki kot med odločevalci. Rezultati našega dela ne vplivajo le na ozko zdravje posameznega delavca, temveč vplivajo tudi na odločevalce, ki sprejemajo politike varovanja zdravja delavcev. Stroka medicine dela, prometa in športa mora videti dlje; ne le do posledic, temveč mora te predvsem vnaprej predvideti in jih preprečiti. Zato je promocija zdravja pri delu tako pomemben in sestavni del zdravja pri delu.

50-letnica KIDMPŠ sovpada z izgradnjo nove stavbe inštituta, ki nam jo je s finančno podporo omogočilo Ministrstvo za zdravje, v tem obdobju pa nam je uspelo pridobiti tudi kakovosten kader in opremo. Danes lahko rečemo, da imamo vse pogoje za poglobitev vsebinskega, raziskovalnega in strokovnega dela inštituta, da imamo dobre strokovnjake, zavidljivo veliko doktorjev znanosti in raziskovalcev ter odlične kolege in sodelavce, ki lahko spremljajo razvoj stroke v svetu in spreminjajo vsebine dela doma. Bolj kot kadar koli v zgodovini KIDMPŠ je od nas samih odvisno, če bomo izkoristili trenutek, ki nam je na voljo, in se še bolj posvetili razvoju stroke.

Izr. prof. **dr. Metoda Dodič Fikfak**, dr. med.

NAŠE VODSTVO

Predstojnica:
izr. prof. dr. Metoda Dodič Fikfak,
dr. med.

Foto: Domen Pal

Poslovni direktor:
mag. Peter Požun,
viš. med. teh., dipl. ekon. (UN)

Foto: Studio Bammera

Glavna medicinska sestra:
doc. dr. Nevenka Šestan,
viš. med. ses., univ. dipl. org.

Foto: Domen Pal

KDO SMO

Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa se kot doktrinarna inštitucija ukvarja s specialistično zdravstveno stroko in znanstveno disciplino, ki obsega predvsem preventivno dejavnost na sekundarni in terciarni ravni na področju zdravlja delavcev, voznikov in športnikov.

Glavna področja dela inštituta obsegajo poklicne bolezni in ocenjevanje delazmožnosti, ergonomija in fiziologija dela, varnost in zdravje v prometu, industrijska toksikologija in industrijska higiena, epidemiologija delovnega okolja, psihologija in humanizacija dela, promocija zdravlja pri delu ter medicina športa.

Inštitut organizira in izvaja številna izobraževanja za zdravnike specialiste medicine dela ter strokovna srečanja za zdravstvene time v medicini dela, prometa in športa, svetovalce za promocijo zdravlja pri delu, podjetja, ustanove in sindikalne predstavnike. V sodelovanju s Katedro za javno zdravje Medicinske fakultete v Ljubljani inštitut skrbi za organizacijo in izvedbo dodiplomskega študija medicine dela, prometa in športa, specializanti medicine dela, prometa in športa pa na inštitutu opravljajo velik del svojih obveznosti.

Inštitut je bil ustanovljen leta 1971 in deluje kot samostojna enota Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana. Izdaja znanstvene in strokovne publikacije, izobraževalna gradiva ter interno informacijsko-strokovno revijo Glasnik KIMDPŠ.

Kolektiv KIMDPŠ pred novo stavbo
Foto: Domen Pal

Poleg tega zaposleni na inštitutu sodelujejo s številnimi drugimi visokoškolskimi ustanovami v Sloveniji pri izvajanju študijskih programov, povezanih z dejavnostjo inštituta.

Inštitut je bil ustanovljen leta 1971 in deluje kot samostojna enota Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana. Izdaja znanstvene in strokovne publikacije, izobraževalna gradiva ter interno informacijsko-strokovno revijo Glasnik KIMDPŠ.

Na inštitutu je zaposlenih 33 zdravstvenih delavcev in sodelavcev različnih strok. Od tega je devet doktorjev znanosti in pet univerzitetnih učiteljev z akademskima nazivoma profesor ali docent.

KAKO SMO ORGANIZIRANI

Dejavnost KIMDPŠ je razdeljena med naslednje centre:

CENTER ZA MEDICINO DELA IN PROMETA

Glavne naloge centra so odkrivanje in verifikacija poklicnih bolezni in bolezni, povezanih z delom, priprava in dopolnjevanje verifikacijskih meril za priznavanje poklicnih bolezni v Sloveniji (klinične smernice), ocenjevanje

Zaposleni v Centru za medicino dela in prometa
Foto: Domen Pal

Delo v Centru za medicino dela in prometa
Foto: Domen Pal

delazmožnosti delavcev, epidemiologija delovnega okolja, humanizacija dela ter proučevanje vzrokov za pojavljanje stresa, razpoložljivosti delavca in kroničnih posledic dolgotrajnih učinkov polutantov. Zaposleni v centru opravljajo znanstvenoraziskovalno, razvojno ter vzgojno-izobraževalno dejavnost.

V centru se izvaja preventivno zdravstveno varstvo delavcev ter voznikov motornih vozil vseh kategorij na prvi in drugi stopnji, pooblaščen pa je tudi za izvajanje kontrolnih pregledov voznikov. V okviru centra deluje še ambulanta za letalsko medicino, opravljajo pa se tudi pregledi za posest in nošenje orožja. Zaposleni v centru sodelujejo pri pripravi strokovnih podlag zakonov in podzakonskih aktov, povezanih s stroko medicine dela in varovanjem zdravja delavcev ter z zdravjem in varnostjo v cestnem prometu.

CENTER ZA MEDICINO ŠPORTA

Center zagotavlja storitve za vrhunske športnike Slovenije. Cilji so spremljanje zdravstvenega stanja vrhunskih športnikov v vseh fazah trenažnega

Zaposleni v Centru za medicino športa
Foto: Domen Pal

procesa, razvoj in spremljanje doktrinarnih izhodišč medicine športa ter krepitev strokovnih in raziskovalnih povezav med inštitucijami, ki se v Sloveniji ukvarjajo z zdravjem vrhunskih športnikov. V centru se ukvarjajo tudi z diagnostiko športnih poškodb in izvajajo rehabilitacijo poškodovanih športnikov. Center tesno sodeluje z Olimpijskim komitejem Slovenije, v letu 2021 pa je bil v centru odprt tudi Olimpijski referenčni športno-medicinski center.

Delo v Centru za medicino športa
Foto: Domen Pal

CENTER ZA PROMOCIJO ZDRAVJA

Zaposleni v centru pripravljajo strokovne podlage za programe promocije zdravja pri delu na različnih področjih, pomembnih za zdravje delavcev, in za različne ciljne skupine delovne populacije. Programi so usmerjeni v zmanjševanje bolniškega staleža, delovne invalidnosti, poškodb pri delu, poklicnih bolezni in bolezni, povezanih z delom, ter si prizadevajo ozavestiti delovne organizacije in njihove menedžerje, delavce in

Zaposleni v Centru
za promocijo zdravja
Foto: Domen Pal

Center za promocijo zdravja pripravlja različna izobraževalna in promocijska gradiva
Foto: Domen Pal

politične odločevalce o koristih, ki jih prinaša promocija zdravja pri delu. Center sodeluje v mednarodnih in domačih projektih, izvaja lasten program izobraževanja Čili za delo, razvija nove izobraževalne programe in vzdržuje Slovensko mrežo za promocijo zdravja pri delu.

KOMISIJE S SEDEŽEM NA INŠTITUTU

Na KIMDPŠ delujejo tri interdisciplinarne komisije:

- ◆ Interdisciplinarna skupina strokovnjakov za verifikacijo poklicnih bolezni zaradi izpostavljenosti azbestu
Komisija je drugostopenjski organ za verifikacijo poklicnih in okoljskih bolezni, ki jih povzroča izpostavljenost azbestu, in oceno zmanjševanja življenjskih funkcij.
- ◆ Posebna zdravniška komisija
Komisija je pritožbeni organ za oceno izpolnjevanja posebnih zdravstvenih zahtev za določeno delo v delovnem okolju.
- ◆ Posebna zdravstvena komisija za promet
Komisija je pritožbeni organ za oceno telesnih in duševnih zmožnosti za vožnjo motornih vozil ali v primeru odvzema vozniškega dovoljenja.

POGLED V PRETEKLOST KIMDPŠ

MEJNIKI

- ◆ **Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa je začel delovati leta 1971. Ustanovljen je bil na podlagi:**
 - sklepa o ustanovitvi Inštituta SRS za medicino dela pri Kliničnih bolnicah v Ljubljani, ki ga je sprejel svet Kliničnih bolnic 3. 12. 1970 na podlagi priporočila Republiškega zdravstvenega centra z dne 25. 3. 1970 ter na podlagi sklepov medicinskega sveta z dne 22. 10. 1970 in izvršilnega odbora Kliničnih bolnic z dne 13. 11. 1970. Ustanovitev inštituta je podprla tudi Medicinska fakulteta;
 - odločbe z dne 9. 9. 1971, v kateri Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo ugotavlja, da Inštitut za medicino dela kot organizacija združenega dela v sestavi Kliničnih bolnic v Ljubljani za začetno fazo razvoja izpolnjuje pogoje glede prostorov, opreme in kadrov.

- ◆ **Do leta 1981 so se razvili le nekateri načrtovani centri, pa še ti večinoma v zelo okrnjeni kadrovski sestavi, skromnih prostorskih razmerah in ob pomanjkanju ustrezne opreme:**
 - Center vzorčnih dispanzerjev,
 - Center za varstvo v prometu z dispanzerjem za varstvo v prometu,
 - Center za radiološko zaščito z dispanzerjem za zdravstveno varstvo delavcev pred viri ionizirnega sevanja,
 - Center za poklicne bolezni,
 - Center konziliarnih specialistov in
 - Center za fiziologijo dela, prometa in športa.

- ◆ **Do leta 1991 so se najboljše razvili naslednji centri:**
 - Center za psihologijo dela, prometa in športa,
 - Center za medicino športa in rekreacijo,
 - Center vzorčnih dispanzerjev in
 - Center konziliarnih specialistov.

Preostali načrtovani centri so se slabo razvijali ali sploh ne.

- ◆ **Čas od 1991 do 2010:**
 - vsi centri se ohranijo, a se tako KIMDPŠ kot tudi medicina dela, prometa in športa na splošno borita za preživetje vse do nove zakonodaje leta 1999, ki je omogočila nadaljnji razvoj inštituta kot stroke,
 - leto 2004 zaznamuje začetek Centra za promocijo zdravja pri delu,
 - velika pozornost je bila namenjena izobraževanju zaposlenih: pridobitev 3 doktorjev znanosti, 3 magistrov znanosti in 3 docentov.

- ◆ **V času po letu 2011:**
 - veliko pozornosti je še vedno namenjene doktrinarnemu in znanstvenoraziskovalnemu delu, izobraževanju zaposlenih, sodelovanju z inštitucijami v tujini in doma ter z odločevalci in pristojnimi ministrstvi, širitvi znanja zdravja pri delu in promocije zdravja tako v pedagoškem procesu kot med delodajalci, sindikati in različnimi združenji. To obdobje zaznamuje pridobitev 6 novih doktorjev znanosti, KIMDPŠ pa je pridobil tudi redno in izredno profesorico ter dve docentki;

- leta 2020 selitev inštituta v novo zgradbo na Grablovičevi ulici 42, s čimer so prvič v zgodovini inštituta vsi centri združeni na eni lokaciji;
- pred praznovanjem 50-letnice organizacijska struktura inštituta temelji na treh centrih: Centru za medicino dela in prometa, Centru za medicino športa in Centru za promocijo zdravja pri delu.

RAZMERE, KI SO PRIPELJALE DO INŠTITUTA

Varovanje zdravja delavcev na ozemlju današnje Slovenije sega že v 17. stoletje, ko so takratni znani medicinski strokovnjaki (Scopoli in Haquet) skrbeli za zdravje rudarjev v rudniku živega srebra Idrija. Bolj organizirano in strokovno reševanje vprašanj zdravstvenega varstva delavcev pa se je začelo šele po drugi svetovni vojni. V okviru Centralnega higienskega zavoda, ki je bil ustanovljen leta 1951, se je oblikoval tudi Oddelek za higieno dela, katerega del je bila Centralna ambulanta za poklicne bolezni. Leta 1960 je celoten oddelek prešel v novoustanovljeni Zavod SRS za zdravstveno in tehnično varstvo. Takrat se je higiena dela razširila v stroko medicine dela, ki je poleg higiene dela zajemala tudi psihofiziologijo dela, poklicne bolezni oziroma z delom povezane bolezni in ocenjevanje delazmožnosti.

V skladu z zakonodajo, ki je bila sprejeta leta 1955, so začeli v gospodarskih organizacijah ustanavljati obratne ambulante. V letih od 1955 do 1967 pa so v okviru okrajnih higienskih zavodov v večjih industrijskih središčih nastajali oddelki za higieno dela in ambulante za poklicne bolezni, npr. v Celju, Kranju, Ljubljani in Mariboru. Z zakonom o organizaciji zdravstvene dejavnosti leta 1967 so bili ti oddelki in tudi samostojne obratne ambulante ukinjeni ali vključeni v dispanzerje medicine dela zdravstvenih domov.

Republiški zdravstveni center je leta 1968 sprejel strokovna stališča o organizaciji in delovnih področjih enot medicine dela, ki jih je naslednje leto še dopolnil. V njih je opredelil cilje, naloge in delovno področje obratnih ambulant in dispanzerjev medicine dela ter stališča o strokovnem vrhu medicine dela.

USTANOVITEV IN RAZVOJ INŠTITUTA ZA MEDICINO DELA

Aktivnosti za ustanovitev slovenskega inštituta za medicino dela v Ljubljani so intenzivno potekale v letih od 1968 do 1971. Strokovna komisija Republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo je 31. 8. 1971 presodila, da je ustanovitev inštituta za medicino dela pri Kliničnih bolnicah v Ljubljani v skladu s programom zdravstvenega varstva v Sloveniji ter da so za začetek dela inštituta izpolnjeni vsi pogoji. Z odločbo Republiškega sekretariata za zdravstveno in socialno varstvo je bil 9. septembra 1971 ustanovljen Inštitut za medicino dela (IMD) kot organizacija združenega dela v sestavi Kliničnih bolnic v Ljubljani. V prvih desetletjih je IMD upravičil svoj obstoj kot učna baza za podiplomski študij in specializacijo iz medicine dela, prometa in športa. V tem času so bili ustanovljeni centri oz. enote IMD:

- ◆ za psihologijo dela, prometa in športa,
- ◆ za medicino športa in rekreacijo,
- ◆ vzorčna dispanzerja,
- ◆ za delo konziliarnih zdravnikov,
- ◆ za znanstvenoraziskovalno in pedagoško delo ter
- ◆ za ocenjevanje delazmožnosti.

Slovenski zdravstveni in socialni politiki v tistem času niso uspeli realizirati predvidene priključitve nekaterih enot Zavoda RS za varstvo pri delu (Sektorja za medicino dela, Centra za radiološko zaščito, Sektorja za varnost v prometu ter Laboratorija za ekologijo in toksikologijo) inštitutu.

Inštitut se je od vsega začetka spopadal s pomanjkanjem finančnih sredstev, zato se je bil prisiljen delno financirati z rutinskim delom osnovnega zdravstvenega varstva, vseskozi pa se je ohranjal tudi dispanzer za medicino dela UKC Ljubljana in zunanje naročnike.

DOSEDANJI PREDSTOJNIKI

Prvi predstojnik inštituta
prof. dr. Samo Modic in tajnica Jelka Šinigoj
Foto: Arhiv KIMDPŠ

Prof. dr. Samo Modic, dr. med.
od 1971 do 1992

Prvi predstojnik KIMDPŠ je bil **prof. dr. Samo Modic**. Inštitut je vodil od ustanovitve leta 1971 pa vse do svoje upokojitve leta 1992. Ljubljansko Medicinsko fakulteto je zaključil leta 1954. Po končanem zdravniškem stažu je krajši čas delal kot asistenčni zdravnik v Nemčiji, po vrnitvi v Slovenijo pa se je zaposlil na Zavodu za zdravstveno varstvo Maribor, kjer bil v letih od 1959 do 1971 najprej vodja Oddelka za higieno, nato pa predstojnik Dispanzerja za medicino dela, nazadnje pa je vodil Center za varstvo pri delu. V tem obdobju je bil tudi predsednik komisije za zdravstveno varstvo delavcev pri Okrajnem zdravstvenem centru Maribor in pri Strokovnem svetu Republiškega zdravstvenega centra v Ljubljani ter član komisije za medicino dela pri Zveznem zavodu za zdravstveno varstvo Beograd.

Podiplomski študij iz medicine dela je zaključil leta 1960 v Zagrebu, specialistični izpit pa je opravil leta 1962 v Ljubljani. Leta 1970 je opravil magisterij na Školi narodnog zdravlja Andrija Štampar v Zagrebu na temo pnevmokonioz pri talilcih korunda v Tovarni dušika Ruše, leta 1979 pa je na Medicinski fakulteti v Ljubljani zagovarjal doktorsko disertacijo z naslovom »Usmerjanje zdravstvenega varstva delavcev«.

Svoje pedagoško delo je začel leta 1960 na Višji tehniški šoli v Mariboru kot nosilec predmeta varstvo ljudi pri delu in psihofiziologija dela. Kasneje je bil honorarni predavatelj za predmet medicina dela na Medicinski fakulteti v Ljubljani, leta 1973 je postal asistent, leta 1980 je bil izvoljen v naziv docenta, leta 1988 pa je postal izredni profesor.

Njegova bogata bibliografija obsega vrsto strokovno-metodoloških in razvojnih člankov in publikacij ter delovnih programov. Kot priznani strokovnjak se je uveljavil tako v jugoslovanskih kot tudi mednarodnih strokovnih krogih.

Prof. dr. Samo Modic je sodil med snovalce vsebine in oblike medicine dela, prometa in športa v Sloveniji. Zdravstveno varstvo delavcev je videl kot tehtnico, ki je v stalnem dinamičnem ravnovesju med lastnostmi in zmogljivostmi delavcev na eni ter zahtevami, obremenitvami in škodljivostmi delovnega mesta na drugi strani.

Kot predstojnik in direktor Univerzitetnega inštituta za medicino dela, prometa in športa (UIMDPŠ), predsednik razširjenega strokovnega kolegija pri UIMDPŠ in predavatelj medicine dela na Medicinski fakulteti v Ljubljani je strokovno deloval kot načrtovalec in svetovalec pri raziskovalnih nalogah inštituta, pomembno je sooblikoval strokovne doktrine medicine dela, prometa in športa v Sloveniji ter odločilno vplival na profil in dejavnost UIMDPŠ.

Kot nosilec številnih študij kazalcev negativnega zdravja delavcev in nosilec raziskav v okviru Raziskovalne skupnosti Slovenije je svojo raziskovalno dejavnost usmerjal predvsem v razvijanje metod epidemiološkega monitoringa. Njegova bogata bibliografija obsega vrsto strokovno-metodoloških in razvojnih člankov in publikacij ter delovnih programov. Kot priznani strokovnjak se je uveljavil tako v jugoslovanskih kot tudi mednarodnih strokovnih krogih. V letih 1967–1971 je bil tudi predsednik Združenja za medicino dela Jugoslavije. Za svoje delo je prejel državno odlikovanje in več drugih priznanj.

Mag. Jože Šamu, dr. med.
od 1992 do 1993

Mag. Jože Šamu se je kot specialist medicine dela, prometa in športa na Kliničnem inštitutu za medicino dela, prometa in športa zaposlil 17. januarja 1979. Najprej je skrbel za aktivno zdravstveno varstvo delavcev v enoti Dispanzerja medicine dela Kliničnega centra, poleg tega pa se je vključeval tudi v vse ostale dejavnosti inštituta.

V času od leta 1980 do 1990 so se v okviru razvojno-raziskovalnega dela na inštitutu odvijale raziskave o vplivu dela in delovnih razmer na zdravje in življenje delavcev v Nuklearni elektrarni Krško (NEK) ter v slovenskem transportnem sektorju, tako v mednarodnem kot domačem prometu in v avtobusnih prevozihi. V teh raziskavah je bil mag. Jože Šamu zelo prizadeven sodelavec, ki je opravljal številne meritve in analize na delovnih mestih po Sloveniji, Jugoslaviji in Evropi. V projektu o vplivu dela na zdravje voznikov je bil najpomembnejši povezovalac. Bil je tisti, ki je znal poiskati ravnotežje med pričakovanji in željami predstavnikov zaposlenih, ki so jih zastopali sindikati, ter delodajalcev in stroke.

Kljub prevzemanju funkcije namestnika predstojnika je ohranjal aktivno vlogo izvajalca medicine dela za populacijo, ki mu je bila zaupana. Ni mu bilo težko prevzeti nadomeščanja pooblaščenega izvajalca medicine dela za NEK, ko je njihov pooblaščen izvajalec zbolel. V času izvajanja raziskave o vplivu dela in delovnih razmer na zdravje delavcev NEK sta z doc. dr. Marijo Molan pogosto obiskovala Krško in skrbela tudi za aktivno zdravstveno varstvo delavcev jedrske elektrarne.

Kot namestnik predstojnika je mag. Jože Šamu sodeloval v izvedenskih postopkih, kot asistent pa pri predavanjih in vajah na Medicinski fakulteti. Poleg tega je bil tudi član različnih strokovnih združenj, komisij in

Njegova velika odlika je bil posluh za človeka – delavca. Ni mu bilo težko izvajati osnovne dejavnosti, opravljati preventivnih pregledov za oceno delazmožnosti, sodelovati v analitičnem delu ali izvajati različnih meritev na terenu.

Razširjenega strokovnega kolegija za medicino dela, prometa in športa. S pešanjem zdravstvenega stanja prof. Modica je vse bolj prevzemal aktivno vlogo na organizacijski in operativni ravni. Po upokojitvi prof. Modica je prevzel vodenje inštituta, vendar je pri tem vztrajal le do konca septembra 1993, ko je odšel na Ministrstvo za zdravje.

Mag. Šamu je imel pomembno vlogo pri povezovanju osnovne dejavnosti medicine dela z razvojno dejavnostjo, kar se kaže tudi v številnih raziskavah, pri katerih je sodeloval. Njegova velika odlika je bil posluh za človeka – delavca. Ni mu bilo težko izvajati osnovne dejavnosti, opravljati preventivnih pregledov za oceno delazmožnosti, sodelovati v analitičnem delu ali izvajati različnih meritev na terenu. Vedno je bil pripravljen pomagati delavcu, ki je potreboval pomoč ali rešitev resnejših zdravstvenih težav zaradi dela, poškodb ali nesreč tudi zunaj dela. V spominu ostajajo številna izvedenska mnenja in analize vse od Papirnice Vevče, do Onkološkega inštituta ali Rafinerije v Lendavi.

Njegovo temeljno zanimanje je bilo razumeti delavca in dolgoročno ohraniti delavčevo delazmožnost. Z bogatim znanjem in izkušnjami, ki si jih je pridobil na KIMDPŠ, je nadaljeval delo kot glavni inšpektor na Zdravstvenem inšpektoratu RS.

Prim. Tatjana Šilc, dr. med. *od 1993 do 1995*

Prim. Tatjana Šilc se je rodila maja 1942 v Ljubljani, kjer je končala tudi gimnazijo, leta 1961 pa se je vpisala na Medicinsko fakulteto v Ljubljani – Oddelek za splošno medicino. Študij je zaključila konec leta 1967 in se zaposlila kot splošna zdravnica v Zdravstvenem domu Sevnica, kjer je opravila tudi strokovni izpit. V petletnem obdobju službovanja na terenu je opravljala pestro delo podeželskega zdravnika in skrbela tudi za oskrbovance doma za starejše občane.

Kot specializantka se je 1. 4. 1974 zaposlila v Centru za medicino športa na Kliničnega inštitutu za medicino dela, prometa in športa. Specialistični izpit iz medicine dela, prometa in športa je opravila junija 1980. V času specializacije je obiskovala podiplomski študij v Zagrebu in ga zaključila

leta 1978. Leta 1980 je postala vodja Dispanzerja za športno medicino in rekreacijo, ki je deloval v Hali Tivoli. V tem času je sodelovala v številnih strokovnih organizacijah, ki so se ukvarjale z razvojem, organiziranjem in uveljavljanjem medicine športa kot interdisciplinarne vede. Leta 1993 je prevzela vodenje inštituta in ga vodila do leta 1995. Nato se je istega leta zaposlila na Zavodu za invalidsko in pokojninsko zavarovanje, na Invalidski komisiji II. stopnje, kjer je delala kot predsednica senata do svoje upokojitve leta 2014 in nato še sodelovala v komisijah kot zunanja sodelavka.

V okviru KIMDPŠ je sodelovala pri izobraževanju na dodiplomskem in podiplomskem študiju ter pri izobraževanju specializantov, za katere je inštitut organiziral seminarje. Od leta 1983 je bila tajnica Sekcije za športno medicino pri Slovenskem zdravniškem društvu, sodelovala v Udruženju za sportsku medicino Jugoslavije, še posebej pa s Sekcijo za sportsko medicino Hrvatske, ki je v tem obdobju soorganizirala številna strokovna srečanja in seminarje. Po letu 1992 je postala tudi članica mednarodnega združenja za športno medicino FIMS.

Objavljala je strokovna dela o medicini dela in predvsem medicini športa, s poljudnimi članki v športnih revijah in v oddajah na radiu in televiziji pa je svetovala o zdravem načinu življenja in rekreaciji.

Majda Mandelc Grom, dr. med. *od 1995 do 2000*

Majda Mandelc Grom je bila rojena septembra 1948 v Ljubljani. Po zaključku študija na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani v letu 1975 je po opravljenem stažu in strokovnem izpitu najprej slabo leto delala v splošni ambulanti Zdravstvenega doma Ljubljana. Leta 1977 se je zaposlila na Inštitutu za medicino dela, prometa in športa. V začetku specializacije je v letih 1977 do 1979 opravila podiplomski študij iz medicine dela, katerega nosilec je bila Medicinska fakulteta Univerze v Zagrebu, potekal pa je v Ljubljani s sodelovanjem Inštituta za medicino dela. Specialistični izpit iz medicine dela, prometa in športa je opravila leta 1982.

Že med specializacijo in po specialističnem izpitu je delala v preventivni ambulanti v vzorčnem dispanzerju za delavce, zaposlene v raznih

Od leta 1983 je bila tajnica Sekcije za športno medicino pri Slovenskem zdravniškem društvu, sodelovala v Udruženju za sportsku medicino Jugoslavije, še posebej pa s Sekcijo za sportsko medicino Hrvatske, ki je v tem obdobju soorganizirala številna strokovna srečanja in seminarje. Po letu 1992 je postala tudi članica mednarodnega združenja za športno medicino FIMS.

organizacijskih enotah Iskre, ki ga je tudi vodila. Dispanzer je vključeval tudi splošno ambulanto, ki je izvajala kurativno zdravstveno varstvo na primarni ravni. Po ukinitvi tega dispanzerja v začetku devetdesetih let je nato vse do upokojitve nadaljevala delo v preventivni ambulanti vzorčnega dispanzerja za zaposlene v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana. Dispanzerji v okviru inštituta so imeli pomembno vlogo pri razvoju strokovne doktrine medicine dela na sekundarni ravni in pri izobraževanju specializantov medicine dela.

Poleg preventivnega dispanzerskega dela je sodelovala tudi pri različnih razvojno-raziskovalnih projektih inštituta. Posebej so jo zanimali poklicna patologija dihal in poklicne alergijske bolezni, zato se je dodatno izobraževala na Golniku na podiplomskem študiju iz pulmologije, kasneje pa tudi iz alergologije z imunologijo. Na področju te ožje strokovne usmeritve je opravila številne ekspertize za verifikacijo poklicnih bolezni dihal in za oceno delovne zmožnosti. V postopek verifikacije poklicne astme je uvedla samomeritve največjega pretoka izdihanega zraka v času izpostavljenosti na delu in zunaj dela ter način vrednotenja le-teh.

Konec osemdesetih let se je pri projektu izdelave strokovnih izhodišč za beneficirano delovno dobo pri delavcih tovarne Donit v Medvodah prvič srečala s škodljivimi učinki izpostavljenosti azbestu pri delu. Ko je bil leta 1996 sprejet Zakon o prepovedi proizvodnje in prometa z azbestnimi izdelki ter o zagotovitvi sredstev za prestrukturiranje azbestne proizvodnje v neazbestno, je vodila skupino, zadolženo za pripravo strokovno-medicinskih osnov v zvezi z izpostavljenostjo azbestu pri delu.

Vseskozi je z veseljem in predanostjo stroki nesebično prenašala znanje na mlajše kolege in opravljala mentorstvo številnim specializantom. Dolga leta je bila članica uredniškega odbora biltena Sekcije oz. Združenja za medicino dela SZD in Inštituta za medicino dela »Delo in zdravje«. Uredništvo je imelo sedež na inštitutu in ves čas je s svojim prizadevnim delom za biltten veliko prispevala, da je podajal aktualno vsebino in je izhajal redno.

V začetku devetdesetih let je dve leti z družino preživela v švedski Uppsali in bila gostujoča zdravnica na oddelku za medicino dela v tamkajšnji univerzitetni bolnišnici, kjer je spoznavala nove vsebine in načine dela ter dodatno poglobila znanje na področju poklicne patologije dihal. Na povabilo prof. Sušnika je takrat pripravila prvi osnutek slovenskih smernic za diagnostiko in verifikacijo poklicne astme.

V letih od 1995 do 2000 je bila predstojnica inštituta, v zmanjšanem obsegu pa je še naprej opravljala tudi vse preostalo delo. V tem času se je število zaposlenih gibalo okoli 50, saj sta v okviru inštituta delovali tudi dve splošni ambulanti za zaposlene v UKC Ljubljana, ki sta bili kasneje izločeni iz inštituta. Njeno predstojništvo je zaznamoval čas velikih sprememb v dejavnosti medicine dela; sprejemala se je nova zakonodaja na področju zdravstva in na področju dela. Z novo zakonodajo v letu 1999 so se začele zapirati obratne ambulante, storitve medicine dela pa so se znašle na trgu. Aktivnosti na področju sprememb zakonodaje in drugačnega umeščanja medicine dela, prometa in športa je bilo zelo veliko, potrebna je bila široka koordinacija v okviru stroke in navzven, kar se je v veliki meri odvijalo na inštitutu. Inštitut je ohranil dotedanjo dejavnost in terciarno vlogo v medicini dela, prometa in športa, hkrati pa je v okviru UKC Ljubljana ves čas uspešno posloval.

Konec osemdesetih let se je pri projektu izdelave strokovnih izhodišč za beneficirano delovno dobo pri delavcih tovarne Donit v Medvodah prvič srečala s škodljivimi učinki izpostavljenosti azbestu pri delu. Ko je bil leta 1996 sprejet Zakon o prepovedi proizvodnje in prometa z azbestnimi izdelki ter o zagotovitvi sredstev za prestrukturiranje azbestne proizvodnje v neazbestno, je vodila skupino, zadolženo za pripravo strokovno-medicinskih osnov v zvezi z izpostavljenostjo azbestu pri delu. Vsebina tega elaborata je bila podlaga za pripravo Pravilnika o verifikaciji poklicnih bolezni zaradi izpostavljenosti azbestu, ki je bil sprejet leta 1998. Na podlagi Pravilnika je še istega leta na inštitutu začela z delom Interdisciplinarna skupina za verifikacijo poklicnih bolezni zaradi izpostavljenosti azbestu, ki jo je imenovalo Ministrstvo za zdravje. Bila je prva predsednica te skupine, poskrbela je za vsebinske, postopkovne in tehnične pogoje za začetek dela in to delo je opravljala celih 22 let, vse do upokojitve.

Dolgoletno kariero in delo na inštitutu, ki ga je močno soustvarjala ter se ves čas aktivno in predano posvečala varovanju zdravja delavcev, je zaključila leta 2020, ko se je upokojila.

Izr. prof. dr. Metoda Dodič Fikfak, dr. med.
od 2000

Izr. prof. dr. Metoda Dodič Fikfak je predstojnica Kliničnega inštituta za medicino dela, prometa in športa od leta 2000. Rodila se je leta 1955 v Obrovu. Medicinsko fakulteto je končala v Ljubljani leta 1979, leta 1986 pa specializacijo iz medicine dela, prometa in športa. Leta 1992 je pod mentorstvom prof. Janka Sušnika magistrirala na Univerzi v Zagrebu iz ergonomске fiziologije in leta 1998 doktorirala pod mentorstvom prof. Davida Kriebela na University of Massachusetts v Združenih državah Amerike s področja epidemiologije delovnega in življenjskega okolja. Študij je zajemal poklicno epidemiologijo, ergonomijo in okoljsko politiko. V svoji doktorski nalogi je preučevala vpliv izpostavljenosti amfibolom in krizotilu na razvoj pljučnega raka pri delavcih, zaposlenih v cement-azbestni industriji. Njeno raziskovalno delo o vplivu kumulativne doze amfibolov in krizotila na nastanek pljučnega raka je National Cancer Institute iz ZDA nagradil z dvoletno raziskovalno štipendijo.

Leta 1986 se je kot vodja dispanzerja za medicino dela zaposlila v Zdravstvenem domu Postojna, ki ga je nekaj časa tudi vodila, nato se je leta 1989 zaposlila na Inštitutu za socialno medicino v Ljubljani, kjer je prav tako opravljala tudi funkcijo direktorice in med drugim vzpostavila bazo podatkov o bolniškem staležu za vso Slovenijo. V letih 1999–2000 je vodila projekt Phare – Razvoj slovenskega sistema zdravja in varnosti pri delu. Od prihoda na inštitut v letu 2000 s sodelavci intenzivno raziskuje vplive poklicnega tveganja na umrljivost in obolevnost posameznih poklicnih skupin, tveganje za mezoteliom, pljučnega raka in druge rake pri ljudeh, izpostavljenih azbestu, vplive prestrukturiranja gospodarstva na zdravje delavcev itd. Poleg tega je vodila številne projekte, ki so bili usmerjeni v različne teme, povezane z zdravjem delavcev, na primer: gibanje bolniškega staleža v Sloveniji, oblikovanje smernic za preprečevanje izpostavljenosti azbestu, priporočila za upravljanje sprememb med prestrukturiranjem gospodarstva, preprečevanje izgorelosti in težav v duševnem zdravju delavcev ...

Kot specialistka medicine dela, prometa in športa s posebnim čutom za dogajanje v širši družbi je vse svoje delovno življenje posvetila zdravju delavcev in okoljskemu zdravju. Svoje znanstvenoraziskovalno delo je vselej usmerjala v najbolj pereče probleme v zvezi z obremenitvami in škodljivostmi v delovnem ter tudi širšem življenjskem okolju, s ciljem oblikovanja podlag za učinkovite politike in ukrepe za izboljšanje delovnih in

življenjskih razmer. Njeno pionirsko delo na področju proučevanja izpostavljenosti azbestu je bistveno prispevalo k zgodnejšemu odkrivanju z azbestom povezanih bolezni in vzpostavitvi sistema priznavanja teh bolezni kot poklicnih. Zaradi velike odgovornosti, ki jo kot znanstvenica in zdravnica čuti do ljudi, jo kot zaveznico vabijo k sodelovanju različne strokovne in civilnodružbene skupine, ki jih skrbi zdravje populacije. Je članica številnih združenj, komisij in strokovnih kolegijev. Inštitut se je v zadnjih dveh desetletjih pod njeno taktirko razvil v moderno strokovno inštitucijo za zdravje delavcev, voznikov in športnikov.

Njeno pedagoško delo obsega sodelovanje z Medicinsko fakulteto v Ljubljani in Akademijo za likovno umetnost in oblikovanje ter več drugimi slovenskimi fakultetami, vključuje pa tudi številna predavanja (letno okoli 60) na različnih strokovnih srečanjih in izobraževalnih seminarjih, ki jih organizirajo izobraževalne ali strokovne ustanove in inštitut sam. Je glavna in neposredna mentorica številnim specializantom in doktorskim kandidatom ter članica različnih izpitnih komisij. Vrsto let je bila koordinatorica specializacije iz medicine dela, prometa in športa. Njena bibliografija zajema skoraj 1000 enot, od tega 35 izvirnih znanstvenih člankov.

Je dobitnica mednarodne nagrade Ameriškega združenja za javno zdravje (American Public Health Association) leta 1998, nagrade Harriet Hardy Award (1998), priznanja Roža mogota (2010), ki jo podeljuje Zveza svobodnih sindikatov Slovenije za dosežke na področju uveljavljanja enakih možnosti žensk in moških na trgu dela in v družbi, ter priznanja Občine Kanal ob Soči. Prav v letu, ko je inštitut praznoval 50 let, je prof. dr. Dodič Fikfak postala članica uglednega mednarodnega znanstvenega združenja Collegium Ramazzini, katerega poslanstvo je spodbujati napredek v raziskovanju najpomembnejših tem na področju zdravja pri delu in okoljskega zdravja ter graditi most med znanstvenimi dognanji in družbeno-političnimi centri.

Od prihoda na inštitut v letu 2000 s sodelavci intenzivno raziskuje vplive poklicnega tveganja na umrljivost in obolevnost posameznih poklicnih skupin, tveganje za mezoteliom, pljučnega raka in druge rake pri ljudeh, izpostavljenih azbestu, vplive prestrukturiranja gospodarstva na zdravje delavcev itd.

NAŠE ZNANSTVENO- RAZISKOVALNO, STROKOVNO IN PEDAGOŠKO DELO

PRVIH 40 LET

Že ob zasnovi Inštituta za medicino dela je bil poseben poudarek na znanstvenoraziskovalnem delu. V **prvem desetletju** delovanja je inštitut v sodelovanju s stalnimi in občasnimi sodelavci poglobljeno raziskoval predvsem delo rudarjev, delavcev na bencinskih servisih, zobozdravstvenih delavcev in delavcev v bolniškemu staležu. Razvojno delo je bilo posvečeno zdravstvenemu varstvu delavcev in službi medicine dela v Sloveniji, programu aktivnega zdravstvenega varstva delavcev v Nuklearni elektrarni Krško ter prezaposlovanju rudarjev Rudnika živega srebra Idrija, ki so ga začeli zapirati. Inštitut si je prizadeval za oblikovanje, posredovanje in preverjanje strokovne doktrine. Postavljali so se standardi preventivnih zdravstvenih pregledov delavcev, udeležencev v prometu in športnikov, zdravstveni karton za vse tri skupine ter kriteriji in merila za opravljanje del in nalog v službi medicine dela, prometa in športa na ravni dispanzerja medicine dela, prometa in športa ter ambulante medicine dela. Inštitut je izvajal podiplomski študij iz medicine dela za zdravnike, podiplomski tečaj iz medicine dela za višje zdravstvene delavce

Stavba inštituta na Korytkovi
Foto: Niko Arnerić

in sodelavce ter strokovna izpopolnjevanja iz medicine dela za srednje zdravstvene delavce in sodelavce. Glavne prostore je inštitut dobil v samostojni stavbi na Korytkovi ulici.

Tudi v **drugem desetletju** delovanja so si zaposleni na inštitutu prizadevali ob čim bolj celovitem pristopu doseči tudi hitrejši pretok izkušenj in znanstvenih spoznanj v prakso. Za prednostne naloge so si postavili ergonomijo, industrijsko in ekološko toksikologijo, obvladovanje poškodb pri delu in zunaj dela, obvladovanje stresa pri delu in preprečevanje invalidnosti (duševno zdravje in kardiovaskularne bolezni). Kljub izraziti usmeritvi na terciarno raven se je v tem obdobju inštitut odločil, da bo zaradi specifičnosti nekaterih delovnih kolektivov izvajal aktivno zdravstveno varstvo v dejavnostih, kjer je prisotno ionizirajoče sevanje, za vodilne in javne delavce državnega pomena, delavce, zaposlene na univerzitetnih zdravstvenih zavodih in na Medicinski fakulteti, zaposlene v teritorialni obrambi in letalskem prometu ter za vrhunske športnike. Znanstvenoraziskovalno delo inštituta se je nadaljevalo na področju delazmožnosti in zdravja rudarjev, zobozdravstvenih delavcev

in zaposlenih v NEK, ki so se jim pridružili še vozniki avtobusov in težkih tovornjakov ter predice in tkalke. Raziskovati so začeli tudi poškodbe v tedanji Jugoslaviji ter vpliv azbesta in polikloriranih bifenilov (PCB) na zdravje delavcev (in okoliško prebivalstvo). Pomembnejšo razvojno nalogo sta še vedno predstavljala zdravstveno varstvo delavcev in služba MDPŠ v Sloveniji, razvojne programe so pripravljali tudi za Rudnik urana v Žirovskem vrhu, Onkološki inštitut, slovenske železničarje, Papirnico Vevče in Radio Ljubljana. Med pomembne naloge skupnega pomena za takratno državo lahko štejemo oblikovanje skupnih doktrinarnih stališč (npr. glede kriterijev za ocenjevanje delazmožnosti, obravnavanja azbestoz v Anhovem, standardov za posamezne poklice, metodologije analize zdravstvenega stanja in delovne zmožnosti skupin delavcev, oblikovanje skupnega kartona za delavce, udeležence v prometu in športnike), oblikovanje novih metod dela (npr. metodologija za opravljanje zdravstvenih pregledov delavcev, udeležencev v prometu in športnikov, metodologija za zdravstveno oceno del, nalog in opravil na podlagi pregleda, ocenjevalne in merske analize delovnih mest, priprava strokovne podlage za prijavljanje poklicnih bolezni, ki so prilagojene za računalniško obdelavo) ter strokovno-instrukcijske nadzore v številnih inštitucijah v državi. Sodelavci inštituta so organizirali številna strokovna srečanja, seminarje in simpozije ter se aktivno udeleževali kongresov, simpozijev, strokovnih dogodkov doma in v tujini.

V **tretjem desetletju** je bil inštitut še vedno usmerjen v strokovno sodelovanje pri kratkoročnem in dolgoročnem obvladovanju poklicnih nevarnosti in škodljivosti pri delu ter promociji javnega zdravja delavcev, v zmanjšanje rasti bolniškega staleža, števila poškodb pri delu, poklicnih bolezni in primerov delovne invalidnosti ter v prilagoditev delovne dobe porastu pričakovane in realizirane življenjske dobe. Nadaljevali so znanstvenoraziskovalno in razvojno delo. Pomembna študija je bila izpeljana v Termoelektrarni Šoštanj; razvijali so ekspertni RH model (razpoložljivost humanizacija) ter model medicinskega poklicnega svetovanja otrokom z zdravstvenimi težavami. Nadaljevalo se je tudi delo na področju vpliva azbesta na zdravje delavcev. Leta 1996 je bil sprejet Zakon o prepovedi proizvodnje in prometa z azbestnimi izdelki ter o zagotovitvi sredstev za prestrukturiranje azbestne proizvodnje v neazbestno, ki je omogočal delavcem s poklicno azbestno boleznijo predčasno upokojevanje in prejem odškodnine. Na podlagi tega zakona je istega leta Ministrstvo za zdravje RS inštitutu naročilo izdelavo Strokovno-medicinskih osnov v zvezi z izpostavljenostjo azbestu pri delu. Vsebina tega elaborata je bila podlaga za pripravo Pravilnika o verifikaciji poklicnih bolezni zaradi izpostavljenosti azbestu, ki je bil sprejet leta 1998. Na podlagi Pravilnika je še istega

leta na inštitutu z delom začela Interdisciplinarna skupina za verifikacijo poklicnih bolezni zaradi izpostavljenosti azbestu, ki deluje še danes.

V **četrtem desetletju** delovanja je inštitut v svoje delo vnašal nove vsebine, značilne za podobne ustanove v Evropi in svetu. Članstvo Slovenije v Evropski uniji je zahtevalo razvoj doktrine o zdravju delavcev v skladu s konvencijami in direktivami EU s področja zdravja in varnosti pri delu.

Stavba inštituta na Poljanskem nasipu
Foto: Niko Arnerić

Glavna področja dela inštituta so predstavljali poklicne bolezni in ocenjevanje delazmožnosti, ergonomija in fiziologija dela, industrijska toksikologija in industrijska higiena, epidemiologija delovnega okolja, varnost in zdravje v prometu, psihologija in humanizacija dela, promocija zdravja v delovnem okolju ter medicina športa. Med največjimi izzivi inštituta je bilo oblikovanje doktrine na področju verifikacije poklicnih bolezni, spremljanje kroničnih vplivov onesnaževalcev v delovnem okolju, preučevanje vpliva psihosocialnih dejavnikov na zdravje delavcev ter krepitev razvoja promocije zdravja pri delu.

Znanstvenoraziskovalna dejavnost je obsegala tudi naslednje teme: vpliv azbesta na zdravje ljudi in genetski dejavniki tveganja za nastanek z azbestom povezanih bolezni, vpliv hipoksije na senzibilnost srčnega ritma, vpliv elektromagnetnih sevanj na zdravje prebivalcev, odnos slovenskega menedžmenta do zdravja zaposlenih in do programov promocije zdravja, razširjenost uporabe alkohola in preostalih drog, vpliv prestrukturiranja podjetij na zdravje delavcev, razširjenost trpinčenja na delovnem mestu, zdravje migrantskih delavcev in preference nižje izobraženih delavcev v zvezi s promocijo zdravja. Inštitut je v tem obdobju oblikoval Center za promocijo zdravja, ki se je usmeril v razvoj doktrine na področju promocije zdravja pri delu in razvil program Čili za delo kot osrednji pristop k načrtovanju ukrepov za boljše zdravje v delovnem okolju. Inštitut je sodeloval v številnih evropskih projektih, pretežno za področje promocije zdravja pri delu in področje vplivov prestrukturiranja gospodarstva na zdravje delavcev. Nadaljevali so se tudi intenzivno pedagoško delo na dodiplomski in podiplomski ravni ter številna izobraževanja in strokovna srečanja, vključno z novorazvitim izobraževanjem za svetovalce za promocijo zdravja pri delu. Poleg tega je inštitut krepil tudi svojo založniško dejavnost (revija *Sanitas et labor*, glasilo *Glasnik KIMDPŠ*, učbeniki in priročniki). Leta 2003 se je moral inštitut zaradi začetka gradnje nove Pediatrične klinike preseliti iz samostojne stavbe na Korytkovi ulici, kjer je deloval od ustanovitve, na Poljanski nasip 58. To naj bi bila začasna rešitev do pridobitve lastnih stalnih prostorov, kar pa se je zgodilo šele 15 let pozneje.

ZADNJE DESETLETJE

V zadnjih desetih letih je inštitut v slovenskem prostoru ostal strokovna, raziskovalna in pedagoška baza na področju medicine dela, prometa in športa ter promocije zdravja pri delu. Poleg razvejanega dela na terciarni ravni pa je hkrati ves čas krepil tudi področje skrbi za zdravje v matični organizaciji, tj. Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana, kjer zdravstveno varstvo delavcev v okviru dispanzerja dopolnjuje z aktivnostmi promocije zdravja pri delu, v zadnjih nekaj letih tudi s psihološko podporo zaposlenim. Inštitut je v zadnjih nekaj letih ob podpori Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter evropskih sredstev dokončal izjemno zahtevne in v Sloveniji prvič izvedene kohortne raziskave o umrljivosti in obolevnosti trinajstih poklicnih skupin. Inštitut ob tesnem sodelovanju s športnimi organizacijami in predvsem Olimpijskim komitejem Slovenije uspešno razvija tudi storitve za celovito obravnavo vrhunskih športnikov, ki vključujejo tako preventivno zdravstveno varstvo kot tudi rehabilitacijo po poškodbah.

Nova stavba inštituta na
Grablovičevi ulici 42
Foto: Domen Pal

Proti koncu tega obdobja se je zaposlenim na inštitutu uresničila dolgoletna želja po lastnih stalnih prostorih. V začetku leta 2020 se je namreč inštitut s Poljanskega nasipa preselil v novozgrajeno stavbo na Grablovičevi ulici 42, kjer so prvič v zgodovini vsi centri pod eno streho, saj je bil Center za medicino športa vsa leta od ustanovitve inštituta dislocirana enota, najprej v Hali Tivoli, nato pa v prostorih Zdravstvenega doma Ljubljana na Metelkovi ulici.

Inštitut tako kot v preteklih obdobjih sodeluje pri pripravi strokovnih podlag zakonov in podzakonskih aktov na področjih, ki jih pokriva, hkrati pa skrbi za nenehen razvoj in izobraževanje svojih zaposlenih, ki pridobljeno znanje in izkušnje vlagajo v znanstvenoraziskovalno, razvojno ter vzgojno-izobraževalno delo, kar je razvidno iz pregleda založniške in izobraževalne dejavnosti inštituta, pomembnejših projektov, povzetkov doktorskih disertacij, nagrad za znanstvenoraziskovalno delo ter objav v znanstvenih in strokovnih revijah.

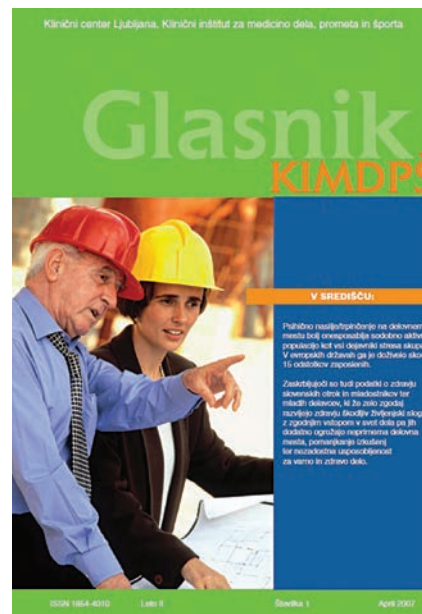
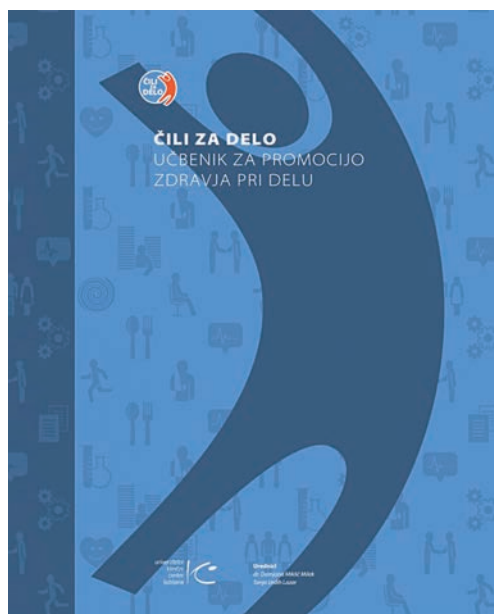
ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST

- ◆ Kieselbach T, Dodič Fikfak M, et al. **Zdravje v času prestrukturiranja** (HIREs): Priporočila in odzivi posameznih držav ter politike v EU, 2011.
- ◆ Stergar E. **Uporaba prepovedanih drog v splošni populaciji**, 18–65 let, v Sloveniji leta 2008, 2011.
- ◆ **Zdravi delavci v zdravih organizacijah** – Priporočnik za promocijo zdravja pri delu v velikih in srednje velikih podjetjih in organizacijah, 2012.
- ◆ **Zdravi delavci v zdravih organizacijah** – Priročnik za promocijo zdravja pri delu v malih podjetjih in organizacijah, 2012.
- ◆ **Zdravi delavci v zdravih organizacijah** – Priporočnik za promocijo zdravja pri delu v mikropodjetjih, 2012.
- ◆ **Znanje, izkušnje, sodelovanje I**: 40 let KIMDPŠ. Sanitas et labor, 2012.
- ◆ **Znanje, izkušnje, sodelovanje II**: 40 let KIMDPŠ. Sanitas et labor, 2013.
- ◆ Urdih Lazar T, ed. **Promocija zdravja pri delu**: Opredelitve, metode in tehnike, 2013.
- ◆ Urdih Lazar T, ed. **Workplace Health Promotion**: Definitions, Methods and Techniques, 2013.
- ◆ Stergar E, Urdih Lazar T. **Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino**, Slovenija 2011, 2014.
- ◆ Dodič-Fikfak M, Črnivec R, eds. **Verifikacija poklicnih bolezni v Republiki Sloveniji II**: Poklicne bolezni obsejalnih burz zaradi pritiska; Poklicne bolezni zaradi prevelikega obremenjevanja kit, kitnih ovojnic in mišičnih oziroma kitnih narastišč; Poklicne okvare meniskusa hrbtenice; Poklicna bolezen ohromitev živcev zaradi mehničnega pritiska, 2014.

- ◆ Miklič Milek D, Zorko M, Hribar P, Kaučič S, Urdih Lazar T, Dodič-Fikfak M. Promocija zdravja pri delu. **Aktivni odmor**: Priročnik, 2016.
- ◆ Miklič Milek D, Urdih Lazar T. **Čili za delo: Učbenik za promocijo zdravja pri delu**, 2016.
- ◆ Dernovšček Hafner N, Urdih Lazar T. **Cepljenje proti gripi v UKC Ljubljana**: Poročilo o raziskavi 2017, 2017.
- ◆ Dernovšček Hafner N. **Supervizija za zaposlene v zdravstveni in babiški negi**: Strokovno učno gradivo, 2017.
- ◆ Miklič Milek D, Zorko M, Hribar P, Kaučič S, Urdih Lazar T, Dodič-Fikfak M. Promocija zdravja pri delu. **Aktivni odmor**: Priročnik, 2019 (ponatis).
- ◆ Miklič Milek D, Urdih Lazar T. **Čili za delo: Učbenik za promocijo zdravja pri delu**, 2020 (ponatis).
- ◆ **Publikacije projekta Premik – POKLICNO ZAVAROVANJE**
– Razvoj Enotnega Modela zdravstvene analize glede na Izpostavljenost in Kategorijo delovnega mesta:
 - Dodič Fikfak M, Kurent M, Margan A, Petkovska V. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v poklicnem zavarovanju z modelom rangiranja poklicnih skupin, 2021.
 - Dodič Fikfak M, Kurent M, Margan A. Strokovne smernice za ugotavljanje zdravstvenih posledic obremenitev delavcev, 2021.
 - Šinko Kokol M, Kurent M, Petkovska V, Dodič Fikfak M. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v policiji, 2021.
 - Kurent M, Petkovska V. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v železarstvu, 2021.
 - Margan A, Petkovska V. Analiza zdravstvenega stanja poklicnih voznikov, 2021.

- Margan A, Filipič M, Petkovska V. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v kovinski industriji, 2021.
- Šajnovič U, Margan A, Petkovska V, Dodič Fikfak M. Analiza zdravstvenega stanja tekstilnih delavcev, 2021.
- Cestnik Čokl P, Franko A, Petkovska V, Dodič Fikfak M. Analiza zdravstvenega stanja poklicnih vojakov, 2021.
- Antolič ML, Margan A, Petkovska V, Dodič Fikfak M. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v carinski službi, 2021.
- Margan A, Rozman T, Petkovska V, Dodič Fikfak M. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v rudarstvu, 2021.
- Margan A, Fakin U, Franko A, Zupan N, Petkovska V. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v steklarstvu, 2021.
- Rejec B, Franko A, Petkovska V, Dodič Fikfak M. Analiza zdravstvenega stanja komunalnih delavcev in poklicnih gasilcev, 2021.
- Molan M, Petkovska V, Dodič Fikfak M. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v jedrskih in sevalnih objektih, 2021.
- Žganec J, Franko A, Petkovska V, Dodič Fikfak M. Analiza zdravstvenega stanja železniških delavcev, 2021.
- ◆ Urdih Lazar T, Stergar E. **Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah** (ESPAD), Slovenija 2019: Rezultati raziskave 2019 s primerjavo z letom 2015 in mednarodnimi podatki, 2022.
- ◆ **Zdravi delavci v zdravih organizacijah** – Priporočnik za promocijo zdravja pri delu v velikih in srednje velikih podjetjih in organizacijah, 2022 (dopolnjena izdaja).
- ◆ **Zdravi delavci v zdravih organizacijah** – Priročnik za promocijo zdravja pri delu v malih podjetjih in organizacijah, 2022 (dopolnjena izdaja).

- ◆ **Zdravi delavci v zdravih organizacijah** – Priporočnik za promocijo zdravja pri delu v mikropodjetjih, 2022 (dopolnjena izdaja).
- ◆ Dernovšček Hafner N, Milošević M. **Psihološka pomoč za zaposlene v UKC Ljubljana**: Strokovno gradivo, 2022
- ◆ **Glasnik KIMDPŠ**: Interno glasilo, od leta 2006.
- ◆ Izobraževalna in promocijska **gradiva** (zloženke, plakati, letaki itd.).

Izbrane publikacije inštituta
Foto: Arhiv KIMDPŠ

IZOBRAŽEVALNA DEJAVNOST

- ◆ Redna kontinuirana izobraževanja za zdravnike specialiste medicine dela, prometa in športa;
- ◆ sodelovanje pri izvajanju programa za specializante iz medicine dela, prometa in športa;
- ◆ mentorstvo specializantom medicine dela, prometa in športa ter študentom na različnih fakultetah in študijskih ravneh;
- ◆ izobraževanje za svetovalce za promocijo zdravja pri delu v okviru programa Čili za delo;
- ◆ organizacija strokovnih srečanj in seminarjev za različne ciljne skupine ali zunanje naročnike (npr. podjetja in organizacije javnega sektorja);
- ◆ izvajanje programa pri predmetu Psihologija dela za študente univerzitetnega študija na Oddelku za tehniško varnost Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani;
- ◆ izvajanje programa pri predmetih Osnove zdravstvenega varstva, Medicina dela in Profesionalna patologija za študente univerzitetnega študija na Oddelku za tehniško varnost Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani;
- ◆ izvajanje vaj za dodiplomske študente Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani pri predmetu Medicina dela, prometa in športa;
- ◆ izvajanje programa pri predmetu Ergonomija za študente industrijskega oblikovanja na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani;
- ◆ izvajanje programa pri predmetu Promocija zdravja pri delu in sodelovanje pri drugih predmetih na Fakulteti za zdravstvo Angele Boškin Jesenice;
- ◆ izvajanje različnih seminarjev za Upravno akademijo Ministrstva za javno upravo, namenjenih javnim uslužbencem in vodilnim delavcem v državnih organih (npr. seminarji o varnosti in zdravju pri delu, promociji zdravja pri delu in preprečevanju trpinčenja na delovnem mestu itd.).

PROJEKTI

- ◆ **Promocija zdravja pri delu kot okrepitev strokovnega znanja specialistov medicine dela, prometa in športa** (Workplace Health Promotion – a means of increasing the professional knowledge of the Slovenian Occupational, traffic and sports medicine physicians – SIWHP), vir financiranja: Evropska komisija, Generalni direktorat Izobraževanje, mladina, šport in kultura (Vseživljenjsko učenje), 2010–2012.
- ◆ **Zdravje in prestrukturiranje: Širjenje ekspertnega znanja** (Health in restructuring: Dissemination of expert knowledge – Hires Dissem), vir financiranja: Evropska komisija, Generalni direktorat Zaposlovanje, socialne zadeve in vključenost (Progress), 2010–2012
- ◆ **Prezentizem v UKC Ljubljana**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana, 2011.
- ◆ **Promocija zdravja za delavce s kroničnimi boleznimi** (Promoting Healthy Work for Employees with Chronic Illness Public Health and Work – PHWork), vir financiranja: Evropska komisija, Generalni direktorat Zdravje in varnost hrane (Program za javno zdravje), 2011–2012.
- ◆ **Zdravje delavcev v procesih prestrukturiranja podjetij – raziskava v poslovni skupini Mura**, vir financiranja: lasten, 2011–2013.
- ◆ **Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino** (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD), vir financiranja: lasten, 2011, 2015, 2019.
- ◆ **Kriza, socialni dialog in prenova pri prestrukturiranju** (Crisis Social Dialogue & Renewals in Restructuring – Irene-Renewals), vir financiranja: Evropska komisija, Generalni direktorat Zaposlovanje, socialne zadeve in vključenost (Progress), 2012–2013.

- ◆ **Prenova programa Čili za delo in njegova implementacija v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana**, vir financiranja: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, 2013–2014.
- ◆ **Ranljive skupine pri prestrukturiranju** (Vulnerable groups in restructuring – Vires), vir financiranja: Evropska komisija, Generalni direktorat Zaposlovanje, socialne zadeve in vključenost (Progress), 2014.
- ◆ **Anticipating and Managing Restructuring - Moliere** (Spremljanje, preučevanje in inovacije na področju prestrukturiranja), vir financiranja: Evropska komisija, Generalni direktorat Zaposlovanje, socialne zadeve in vključenost (Progress), 2014.
- ◆ **Prenova Izobraževanja za svetovalce za promocijo zdravja pri delu**, vir financiranja: Ministrstvo za zdravje RS, 2014.
- ◆ **Molekularni označevalci tveganja, zgodnjega odkrivanja in odgovora na zdravljenje pri boleznih, povezanih z izpostavljenostjo azbestu**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana, 2014–2015.
- ◆ **Analiza morbiditete in invalidiziranja zaposlenih v UKC Ljubljana**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana, 2015.
- ◆ **Priprava novega učbenika v okviru izobraževanja Čili za delo**, vir financiranja: Ministrstvo za zdravje RS, 2015.
- ◆ **Promocija zdravja za varno delo z azbestom**, vir financiranja: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, 2015–2016.
- ◆ **Razvoj metodologije za spremljanje in vrednotenje prehranskega statusa zaposlenih v UKC Ljubljana ter načrtovanje rešitev za spodbujanje zdravih prehranskih navad v delovni organizaciji**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana, 2016–2018.

- ◆ **Prevalenca inkontinence pri hospitaliziranih pacientih v UKCL**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana, 2017–2019.
- ◆ **Vzpostavitev sledenja inštrumentov in setov v Centralni sterilizaciji**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana, 2017–2019.
- ◆ **Razvoj metodologije za ciljno spremljanje in vrednotenje prehranskega statusa zaposlenih v posameznih organizacijskih enotah UKC Ljubljana (PreSta - OE)**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana, 2017–2019.
- ◆ **Študija o izpostavljenosti delavcev kremenovemu prahu na delovnem mestu v Republiki Sloveniji**, vir financiranja: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS, 2017–2020.
- ◆ **PREMIK - POKLICNO ZAVAROVANJE - Razvoj Enotnega Modela zdravstvene analize glede na Izpostavljenost in Kategorijo delovnega mesta**, vir financiranja: Evropska unija, Evropski socialni sklad in Republika Slovenija, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2017–2021.
- ◆ **IZZIV - Izgorelost v zdravstvu in varovalni dejavniki**, vir financiranja: lasten, 2018–2019.
- ◆ **Molekularna epidemiologija bolezni, povezanih z izpostavljenostjo azbestu in novi pristopi za zgodnje odkrivanje in zdravljenje mezotelioma**, vir financiranja: ARRS, 2010–2013.
- ◆ **Incidenti pri delu in cepljenje proti virusu hepatitisa B pri zdravstvenih delavcih v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni projekt UKC Ljubljana, 2018–2020.

Utrinek z zaključnega simpozija projekta Premik
Foto: Arhiv KIMDPŠ

- ◆ **Vpliv specifične vadbe na biomehanske parametre pri bolnikih z bolečino v sprednjem delu kolena**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana (2019–2020).
- ◆ **Vključujoče delovno okolje za boljše medpoklicno sodelovanje**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana (2019–2021).
- ◆ **Vpliv specifične vadbe na biomehanske parametre pri bolnikih z bolečino v sprednjem delu kolena**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana (2019–2020).
- ◆ **IZZIV - Izgorelost v zdravstvu in varovalni dejavniki**, vir financiranja: Razvojno-raziskovalni terciarni projekti UKC Ljubljana, 2020–2022.
- ◆ **Biološki označevalci nastanka, napredovanja in odgovora na zdravljenje bolezni, povezanih z izpostavljenostjo azbestu**, vir financiranja: ARRS, 2020–2023.

DOKTORSKE DISERTACIJE - POVZETKI

V zadnjih desetih letih je doktoriralo pet zaposlenih.

Dejavniki, povezani z družino, in raba drog pri mladostnikih (2015)

Asist. dr. Nataša Dernovšček Hafner, univ. dipl. psih.

Družina je pomemben zaščitni dejavnik pred rabo alkohola in drugih drog pri mladostnikih, pri neugodnem izidu pa pomemben dejavnik tveganja. V literaturi se posebej poudarja vpliv družinskih socializacijskih dejavnikov, kot so nadzor in podpora staršev ter stališča staršev do rabe drog.

V okviru korelacijske študije smo proučevali povezanost zaznanega nadzora in podpore staršev ter zaznane vrstniške podpore, pa tudi zaznanih stališč staršev glede rabe drog pri slovenskih všolanih mladostnikih. Osrednja raziskovalna dilema je bila strukturirana v tri raziskovalna vprašanja: Ali je zaznani nadzor staršev povezan s pogostostjo rabe drog (alkohola in marihuane) pri mladostnikih? Ali sta zaznana podpora staršev in zaznana vrstniška podpora povezani z rabo drog pri mladostnikih? Ali obstaja povezava v zaznanem stališču staršev do rabe drog in pogostostjo rabe drog pri mladostnikih?

Rezultati podpirajo hipotezo o povezanosti med nadzorom staršev, podporo staršev in vrstnikov ter stališči staršev do rabe drog in rabo drog pri mladostnikih. Rezultati raziskave kažejo, da je raba drog bolj kot pri njihovih vrstnikih pogosta pri tistih mladih, ki praviloma doživljajo pomanjkljiv nadzor staršev, imajo praviloma nizko stopnjo njihove podpore ali pa imajo njihovih starši praviloma pozitivna stališča do rabe drog. Rezultati so pokazali, da proučevani dejavniki družine pomembno napovedujejo rabo drog pri mladostnikih, pri čemer ima v vseh treh proučevanih letih najvišjo napovedno moč komponenta starševskega nadzora, ki se nanaša na védenje staršev o večernih izhodih, in sicer kje in s kom se mladostnik druží ter v katere aktivnosti je vpleten. Sledita ji druga dva pomembna napovedna dejavnika, ki vplivata na rabo alkohola in marihuane pri dijakih; zaznana stališča staršev do rabe alkohola in zaznana vrstniška podpora.

Razlike med skupinama mladostnikov komentiramo tudi glede na leto izvedbe presečne študije. Raziskava je osnovana na podatkovni bazi, ki je nastala na podlagi mednarodne epidemiološke raziskave ESPAD na reprezentativnem vzorcu slovenskih všolanih dijakov prvih letnikov srednjih šol, starih od 15 do 16 let. Uporabljena je baza podatkov za osemletno

obdobje; šol. l. 1998/99, šol. l. 2002/03, šol. l. 2006/07. Za nabor podatkov je bil uporabljen samoocenjevalni vprašalnik. Velik vzorec omogoča ustrezno posplošitev ugotovitev.

Glede na predmet proučevanja je to prva tovrstna raziskava v slovenskem prostoru. Raziskava je pomemben doprinos k psihološki znanosti, zlasti k proučevanju vpliva dejavnikov družine, ki so povezani z rabo drog pri mladostnikih. Razpoložljiva praksa preventivne dejavnosti na področju drog, ki bi temeljila na znanstvenih dokazih, je pomanjkljiva, zato bodo rezultati raziskave lahko osnova za oblikovanje učinkovitejših programov preprečevanja negativnih posledic (zlo)rabe drog ter za širjenje teoretičnih in praktičnih spoznanj v slovenskem in mednarodnem okolju.

Ključne besede: alkohol, marihuana, mladostniki, družinski dejavniki, preventiva.

Psihosocialni varovalni dejavniki uporabe marihuane med mladostniki (2015)

Dr. Eva Stergar, univ. dipl. psih., zdravstvena svetnica

Izhodišče: V doktorski disertaciji raziskujemo, kateri so tisti psihosocialni dejavniki, ki varujejo pred uporabo kanabisa in so med letoma 2003 in 2007 prispevali k zmanjšanju razširjenosti vseživljenjske uporabe kanabisa med všolanimi 15- do 16-letniki.

Metode: Analiza temelji na podatkih raziskav ESPAD, izvedenih leta 2003 in 2007 po standardizirani metodi na reprezentativnih vzorcih dijakov, ki so v letu ankete dopolnili 16 let ($n = 5870$; 50,9 % fantov in 49,1 % deklet). Povezanost med psihosocialnimi spremenljivkami in vseživljenjsko uporabo kanabisa oziroma pogostostjo uporabe kanabisa smo preverili z univariatno in politomno logistično regresijo z vključenim slučajnim vplivom razreda in šole.

V vseh primerih je bila p -vrednost, ki je bila manjša od 0,05 ali enaka 0,05, upoštevana kot statistično značilna. Vse spremenljivke, ki so imele $V > 0,1$ in so bile glede na sedanje vedenje logične, smo sočasno vključili v multivariatni model, kjer smo upoštevali tudi leto anketiranja, spol in očno premožnosti družine kot morebitne moteče spremenljivke. Upoštevali smo tudi interakcijo med časom anketiranja in preučevano pojasnjevalno spremenljivko. Vse statistično neznačilne spremenljivke ($p > 0,05$) smo potem izključili in dobili končni multivariatni model, ki je bil najbolje usklajen.

Rezultati: Uporabo kanabisa najbolje opiše multivariatni model, ki vsebuje naslednje pojasnjevalne spremenljivke: depresivnost, prepričanja o tveganju za telesno ali kakšno drugo škodo zaradi različno pogoste uporabe kanabisa, kajenje cigaret v vsem življenju in v zadnjih 30 dneh pred anketo, pitje alkohola v vsem življenju, nadzor staršev glede preživljanja sobotnih večerov, kajenje marihuane med vrstniki in starejšimi sorojenci, oceno dostopnosti kanabisa in leto anketiranja, spol ter oceno premožnosti družine kot moteči spremenljivki.

Zaključki: Model kaže zelo dobro prilaganje in je uporaben za načrtovanje programov promocije zdravja, ki bi morali potekati v različnih okoljih in za različne ciljne skupine.

Ključne besede: mladostniki, kanabis, uporaba drog, varovalni dejavniki, raziskava ESPAD.

Prezentizem med zdravstvenimi delavci (2015)

Doc. dr. Alenka Škerjanc, dr. med. spec. MDPŠ

Namen: Prezentizem je relativno nov pojav, »da gredo delavci na delo kljub zdravstvenim težavam, čeprav bi zaradi bolezni lahko odšli v bolniški stalež«. Najpogostejši prezentisti so delavci v vzgoji in izobraževanju in zdravstveni delavci. Namen dela je proučiti dejavnike tveganja za pojav prezentizma med zdravstvenimi delavci, kar bi pripomoglo k oblikovanju ukrepov za varovanje njihovega zdravja na delovnem mestu.

Metode: V največji slovenski bolnišnici, Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana, je bila med 5865 zdravstvenimi delavci, ki so bili v njej zaposleni celo leto 2010, izvedena presečna raziskava. Vsak delavec je prejel vprašalnik, sestavljen iz treh mednarodnih standardiziranih vprašalnikov. Z metodo multivariatne logistične regresije smo računali povezanost med dejavniki tveganja in prezentizmom.

Rezultati: Največje obete za prezentizem je multivariatno modeliranje pričakovano pokazalo za kronično (RO = 722,5; 95% IZ = 178,5–2924,5) in akutno bolezen (RO = 359,7; 95% IZ = 89,1–1452,8). Poleg teh so največje obete pokazali slaba samoocena zdravstvenega stanja (RO = 3,0; 95% IZ = 1,9–4,8), nezmožnost nadomeščanja v primeru bolniškega staleža (RO = 1,9; 95% IZ = 1,5–2,3), vsaj dvakratni bolniški stalež v preteklem koledarskem letu (RO = 1,6; 95% IZ = 1,2–2,1), invalidnost (RO = 1,6; 95% IZ = 1,0–2,5) in nižji osebni dohodek zaradi bolniškega staleža

(RO = 1,5; 95% IZ = 1,2–1,9). Medsebojnih vplivov različnih dejavnikov tveganja na prezentizem zdravstvenih delavcev nismo mogli dokazati.

Zaključek: Rezultati kažejo, da je poleg slabega zdravstvenega stanja prezentizem najbolj povezan s psihosocialnimi dejavniki in njihovimi ekonomskimi posledicami. Na delo in zdravje zdravstvenih delavcev pa ima negativne učinke in zahteva hitre ukrepe v organizaciji dela v zdravstvu.

Ključne besede: prezentizem, dejavniki tveganja, zdravstveni delavci.

Vpliv bolniškega staleža, invalidnosti in mnenja pooblaščenega zdravnika o delazmožnosti na odločanje delodajalca med procesom kadrovskega prestrukturiranja tipične delniške družbe (2016)

Dr. Andrea Margan, dr. med., spec. MDPŠ

Izhodišča. Med gospodarskim prestrukturiranjem in krizo je veliko delavcev odpuščenih ali premeščenih na nova delovna mesta. Na odločitev delodajalca, koga bo odpustil in koga premestil, lahko vpliva tudi zdravje delavca. Zaradi varovanja osebnih podatkov delodajalci praviloma ne vedo, kako zdravi ali bolni so delavci, zato se pri védenju o tem lahko odločajo le na podlagi kazalnikov zdravja, ki so jim dostopni. Ti so: bolniški dopust, spričevalo pooblaščenega zdravnika in kategorija invalidnosti. Cilj raziskave je ugotoviti, kako objektivni kazalci zdravstvenega stanja delavcev, do katerih ima delodajalec dostop, vplivajo na odločanje delodajalca med kadrovskim prestrukturiranjem podjetja (premeščanje/odpuščanje).

Metode. Značilno slovensko podjetje s 1000 zaposlenimi je v letu 2005 začelo kadrovsko prestrukturiranje, ki je vključevalo zmanjševanje števila zaposlenih in premeščanje na druga delovna mesta v podjetju. Temeljna zasnova raziskave je študija primera, v kateri so bile vgnezdene štiri samostojne študije primerov s kontrolami. Izhodiščna opazovana populacija je 885 delavcev, ki so bili na dan 1. 1. 2005 najmanj eno leto zaposleni za nedoločen čas v opazovani tipični delniški družbi. Kot primera sta bili opredeljeni dve skupini delavcev: delavci, ki jih je delodajalec v opazovanem obdobju premestil na drugo delovno mesto, in delavci, ki jim je odpovedal pogodbo o zaposlitvi zaradi poslovnega razloga. Kontrola so bili delavci iz preostale kohorte, usklajeni po socialnem statusu, spolu in starosti.

Rezultati. Rezultati kažejo, da na odločitev delodajalca o izbiri delavcev najbolj vplivata kategorija invalidnosti in dolgotrajni bolniški dopust.

Delovni invalidi in delavci, ki so bili na bolniškem dopustu ≥ 30 dni, imajo manj možnosti, da bodo premeščeni na novo delovno mesto, in več, da bodo odpuščeni. Multivariatna analiza je pokazala, da se obeti za prenehanje delovnega razmerja povečajo v prisotnosti dveh dejavnikov tveganja (bolniški dopust ≥ 30 dni in omejitev zmožnosti za delo).

Zaključek. V raziskavi smo dokazali, da kazalniki zdravja, do katerih ima dostop delodajalec, vplivajo na odločanje delodajalca med prestrukturiranjem podjetja, kar kaže na neposredno obliko zdravstvene selekcije.

Ključne besede. Bolniški dopust, kategorija invalidnosti, zdravniško pričevalo, selekcija zaradi zdravstvenega stanja, kadrovske prestrukturiranje.

Razvoj modela ocene tveganja voznikov s psihofizičnimi omejitvami pri nastanku prometnih incidentov (2016)

Doc. dr. Nevenka Šestan, dipl. m. s., univ. dipl. org.

Cilj študije je ugotoviti, ali vozniki, ki imajo eno od naslednjih diagnoz: epilepsijo, kronični alkoholizem in/ali tvegano pitje, uživalci psihoaktivnih substanc (PAS), bolniki z drugimi boleznimi živčevja, z duševnimi in vedenjskimi motnjami, s kardiovaskularnimi boleznimi, z diagnozo težjega diabetesa in težjimi okulističnimi boleznimi, obravnavani na posebni zdravstveni komisiji (PZK), pomenijo večje tveganje za povzročitev prometnih nesreč (PN)/cestnoprometnih prekrškov (CPP) od voznikov, povzročiteljev PN/CPP v Sloveniji, ki teh diagnoz nimajo.

Narejenih je bilo šestnajst študij primerov s kontrolami. Primeri so vozniki, ki so bili v opazovanem obdobju pregledani na PZK in so imeli vsaj eno od naslednjih diagnoz: epilepsija, kronični alkoholizem/tvegano pitje, uživanje PAS, duševne in vedenjske motnje, bolezni živčevja, kardiovaskularne bolezni, diabetes in bolezni oči. Za vsak primer smo kot kontrolo definirali po spolu in starosti usklajene osebe iz kohorte povzročiteljev PN/CPP v istem opazovanem obdobju. Deskriptivni statistiki so sledili izračunavanje korelacij med spremenljivkami, izračun t-testa oziroma χ^2 med primeri in kontrolami za vsako spremenljivko ter izračun razmerja obetov.

Vozniki z vodilno diagnozo predhodne poškodbe imajo več kot štirikrat večje obete, da povzročijo PN (RO = 4,44; 95-odstotni IZ = 1,69–11,63), in trikrat večje obete z diagnozo odvisnost (RO = 3,52; 95-odstotni IZ = 2,10–5,88), da povzročijo CPP, medtem ko imajo vozniki z boleznimi

živčevja petkrat večje obete kot kontrole, da bodo povzročili PN (RO = 5,18; 95-odstotni IZ = 2,59–10,34). Visoko stopnjo tveganja imajo tudi vozniki z duševnimi in vedenjskimi motnjami (RO = 3,64; 95-odstotni IZ = 1,91–6,94) ter vozniki, ki so odvisni od alkohola (RO = 1,71; 95-odstotni IZ = 1,01–2,89). Rezultati za voznike z vodilno diagnozo epilepsija ne kažejo večjega tveganja za CPP/PN.

Na novo smo odkrili visoko stopnjo tveganja za PN pri voznikih z diagnozo predhodne poškodbe. Ugotovili smo, da so odvisni vozniki in vozniki s kroničnimi boleznimi dejansko tvegani vozniki. Rezultati za voznike z vodilno diagnozo epilepsija potrjujejo dosedanje raziskave, ki voznikov z epilepsijo ne obravnavajo kot tvegane voznike.

Ključne besede: posebna zdravstvena komisija, tvegani vozniki, prometne nesreče, cestnoprometni prekrški, alkoholizem, epilepsija, ostale obravnavane bolezni.

Vpliv širine smuči na kinematiko kolenskega sklepa v smučarskem zavoju (2016)

Dr. Martin Zorko, dr. med., spec. fiz. in rehab. med.

V zadnjem obdobju so se na tržišču pojavile zelo široke alpske smuči, pri katerih se stik med smučko in snegom v smučarskem zavoju premakne izpod smučarskega čevlja znatno navznoter v medialni smeri. S tem se premakne tudi prijemališče sile reakcije podlage in hipotetično tudi njeno delovanje na kolenski sklep, kar bi potencialno lahko vplivalo na navore, ki delujejo nanj v zavoju. Zato je bil namen doktorskega projekta preučiti kinematiko kolenskega sklepa, navore, ki delujejo na koleno v frontalni ravnini, ter stopnjo aktivacije mišic spodnjega uda v smučarskem zavoju pri uporabi različno širokih smuči.

Poskusi so potekali tako na terenu kot v laboratoriju. Na terenu je bila kinematika kolena zajeta s sistemom inercialnih senzorjev, trajektorija smučanja pa je bila določena s pomočjo globalnega navigacijskega satelitskega sistema. V laboratoriju je bil poskus izveden na posebej pripravljenem smučarskem simulatorju, kjer je bila kinematika kolena izmerjena s pomočjo sistema infrardeče kamere in optičnih markerjev, sila reakcije podlage je bila izmerjena s pomočjo tenziometrijske plošče, s kombiniranjem obeh sistemov pa so bili izračunani zunanji navori na koleno. Ob tem je bila v laboratoriju izmerjena tudi električna aktivacija mišic spodnjega uda. V smučarskem zavoju se je pri zunanjem kolenu s povečevanjem

širine smuči statistično značilno povečevala tudi njegova zunanja rotacija tako na terenu kot tudi v laboratoriju. V obeh poskusih je bilo zunanje koleno v zavoju v položaju odmika, katerega velikost pa je bila od širine smučke pretežno neodvisna. Zunanji navori, ki so delovali na koleno v frontalni ravnini, se pri različno širokih smučeh zaradi adaptacije položaja kolenskega sklepa oziroma noge med seboj niso razlikovali. Aktivacija mišice biceps femoris zunanje noge se je pri simulaciji smučarskega zavoja s širjenjem smučke statistično značilno povečevala. Spremembe v kinematiki kolenskega sklepa in električni mišični aktivnosti spodnjega uda so bile najverjetneje posledica aktivnega smučarjevega prilagajanja na spreminjanje biomehanskih pogojev pri prehodu na širše smuči. Namen prilagajanja je bilo najverjetneje zmanjševanje sprememb v zunanem navoru na koleno pri povečevanju širine smuči.

Rezultati študije nakazujejo, da se lahko koleno pri smučanju z zelo širokimi smučmi na trdi snežni podlagi nevarno približa svojemu končnemu obsegu giba v transverzalni in frontalni ravnini, obenem pa se morada tudi poveča nevarnost za razvoj degenerativnih sklepnih sprememb.

NAGRADE IN PRIZNANJA

Red. prof. dr. Alenka Franko

Znanstvenoraziskovalni svet za medicino je leta 2014 prepoznal kandidatino delo (The Influence of Gene-Gene and Gene-Environment interactions on the Risk of Asbestosis), ki je nastalo v sodelovanju raziskovalcev Kliničnega inštituta za medicino dela, prometa in športa, UKC Ljubljana ter Laboratorija za farmakogenetiko, Medicinske fakultete v Ljubljani, kot enega izmed izjemnih znanstvenih dosežkov v letu 2013.

Izr. prof. dr. Metoda Dodič Fikfak

Leta 2012 je izr. prof. dr. Metoda Dodič Fikfak prejela priznanje Občine Kanal ob Soči, ki se podeljuje posameznikom, društvom, zavodom, podjetjem in drugim organizacijam ter skupnostim za delo in dejanja, ki so jih dosegli ob posebnih priložnostih ter s svojo požrtvovalnostjo in delom povečujejo ugled občine.

Na podlagi zaslug na znanstvenem področju in njene družbene zaveze k prevajanju znanosti v politiko so jo leta 2021 člani mednarodnega znanstvenega združenja Collegium Ramazzini sprejeli v svoje vrste.

Doc. dr. Nevenka Šestan

Leta 2020, ob mednarodnem letu medicinskih sester in babic 2020, je doc. dr. Nevenka Šestan, dipl. m. s., univ. dipl. org. dela, prejela priznanje za dosežke na področju zdravstvene nege Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana, in sicer za doktorsko disertacijo z naslovom Razvoj modela ocene tveganja voznikov s psihofizičnimi omejitvami pri nastanku prometnih incidentov.

POMEMBNEJŠE OBJAVE

2011

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, NOLIMAL, Dušan, NOLIMAL, Sean Ivan. The foundations of drug prevention policy as presented in the current national program of Slovenia: Slovenia. V: Compilation of national contributions: P-PG/Work(2011)5prov_or = Compilation des contributions nationales. Strasbourg: Council of Europe, 2011. Str. 27–31.

FRANKO, Alenka, DODIČ-FIKFAK, Metoda, ARNERIČ, Niko, DOLŽAN, Vita. Inducible nitric oxide synthase genetic polymorphism and risk of asbestosis. Journal of Biomedicine and Biotechnology (Online). 2011, vol. 2011, str. [1–4].

KAVAŠ, Gregor, URBANČIČ-ROVAN, Vilma, JEZERŠEK, Matija. Razvojna izhodišča za masovno prilagojeno obutev za bolnike s sladkorno boleznijo na osnovi tridimenzionalnih meritev stopal = Development platform for diabetic footwear mass customization on the basis of three-dimensional foot scanning. Medicinski razgledi: [medicinski pregledni, strokovni in raziskovalni članki]. [Tiskana izd.]. 2011, letn. 50, št. 4, str. 391–402.

KIESELBACH, Thomas, DODIČ-FIKFAK, Metoda, et al. Zdravje v času prestrukturiranja (HIREs): priporočila in odzivi posameznih držav ter politike v EU. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2011.

MOLAN, Marija, MOLAN, Gregor. BFS human behaviour model for traffic safety. Promet. [Print ed.]. 2011, vol. 23, no. 4, str. 205–213.

2012

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, URDIH LAZAR, Tanja. Kronične bolezni in nižje izobraženi delavci = Chronic diseases and low-educated employees. V: DODIČ-FIKFAK, Metoda (ur.), MOLAN, Marija (ur.). Znanje, izkušnje, sodelovanje: 40 let KIMDPŠ. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa: = University Medical Centre, Institute of Occupational, Traffic and Sports Medicine. Mar. 2012, letn. 9, št. 1, str. 161–173. Sanitas et labor, letn. 9, št. 1; letn. 10, št. 1.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, FRANKO, Alenka, ŠESTAN, Nevenka. Kriza in kronične bolezni. V: Ocena tveganja in delazmožnost delavcev s kroničnimi boleznimi. Strokovno srečanje Sekcije, Jesenice, 1. junij 2012. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov, Sekcija medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov medicine dela, prometa in športa, 2012. Str. 1–5.

DRAKSLER, Katja. Vpliv prestrukturiranja podjetij na zdravje zaposlenih = Influence of restructuring of enterprises on employees' health. V: DODIČ-FIKFAK, Metoda (ur.), MOLAN, Marija (ur.). Znanje, izkušnje, sodelovanje: 40 let KIMDPŠ. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa: = University Medical Centre, Institute of Occupational, Traffic and Sports Medicine. Mar. 2012, letn. 9, št. 1, str. 175–204. Sanitas et labor, letn. 9, št. 1; letn. 10, št. 1.

FRANKO, Alenka, DOLŽAN, Vita, KOVAČ, Viljem, ARNERIĆ, Niko, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Soluble mesothelin-related peptides levels in patients with malignant mesothelioma. Disease markers. 2012, vol. 32, no. 2, str. 123–131.

PETEREC KOTAR, Darija, MOLAN, Marija. A new concept of collaboration of all experts on the path of children's professional decision. V: BESEDNJAK VALIČ, Tamara (ur.), MODIC, Dolores (ur.), LAMUT, Urša (ur.). Multifaceted nature of collaboration in contemporary world. London: Vega Press, 2012. Str. 419–443.

ŠESTAN, Nevenka. Competence medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v dejavnosti varovanja zdravja delavcev = Nurses' competences in the workers' health protection sector. V: DODIČ-FIKFAK, Metoda (ur.), MOLAN, Marija (ur.). Znanje, izkušnje, sodelovanje: 40 let KIMDPŠ. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa: = University Medical Centre, Institute of Occupational, Traffic and Sports Medicine. Mar. 2012, letn. 9, št. 1, str. 43–57, graf. prikazi. Sanitas et labor, letn. 9, št. 1; letn. 10, št. 1.

ŠESTAN, Nevenka, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Ocenjevanje tveganja in poškodbe z ostrimi predmeti pri zaposlenih v zdravstvu. V: Ocena tveganja in delazmožnost delavcev s kroničnimi boleznimi. Strokovno srečanje Sekcije, Jesenice, 1. junij 2012. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov, Sekcija medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov medicine dela, prometa in športa, 2012. Str. 13–18.

URDIH LAZAR, Tanja, STERGAR, Eva. Promocija zdravja pri delu - od zdravstvene vzgoje do zakonske obveze = Workplace health promotion - from health education to legislative obligation. V: DODIČ-FIKFAK, Metoda (ur.), MOLAN, Marija (ur.). Znanje, izkušnje, sodelovanje: 40 let KIMDPŠ. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa: = University Medical Centre, Institute of Occupational, Traffic and Sports Medicine. Mar. 2012, letn. 9, št. 1, str. 121-144. Sanitas et labor, letn. 9, št. 1; letn. 10, št. 1.

STERGAR, Eva, URDIH LAZAR, Tanja. Raziskovanje – izhodišče za ukrepanje = Research – starting point for an intervention. V: DODIČ-FIKFAK, Metoda (ur.), MOLAN, Marija (ur.). Znanje, izkušnje, sodelovanje: 40 let KIMDPŠ. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa: = University Medical Centre, Institute of Occupational, Traffic and Sports Medicine. Mar. 2012, letn. 9, št. 1, str. 145-160. Sanitas et labor, letn. 9, št. 1; letn. 10, št. 1.

2013

DODIČ-FIKFAK, Metoda, FRANKO, Alenka. Vrednotenje izpostavljenosti škodljivim kemijskim snovem na delovnem mestu. V: BRVAR, Miran (ur.). Kemijske nesreče na delovnem mestu: zbornik prispevkov. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, Sekcija za klinično toksikologijo, 2013. Str. 20-26.

FRANKO, Alenka, DOLŽAN, Vita, ARNERIĆ, Niko, DODIČ-FIKFAK, Metoda. The influence of gene-gene and gene-environment interactions on the risk of asbestosis. BioMed research international. 2013, vol. 2013.

FRANKO, Alenka, DOLŽAN, Vita, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Vpliv gensko-okoljskih interakcij na pojav azbestnih bolezni = The influence of gene-environment interactions on the development of asbestos diseases. V: DODIČ-FIKFAK, Metoda (ur.), MOLAN, Marija (ur.). Znanje, izkušnje, sodelovanje: 40 let KIMDPŠ. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa: = University Medical Centre, Institute of Occupational, Traffic and Sports Medicine. Jan. 2013, letn. 10, št. 1, str. 37-57, ilustr. Sanitas et labor, letn. 9, št. 1; letn. 10, št. 1.

FRANKO, Alenka, DOLŽAN, Vita, ARNERIĆ, Niko, DODIČ-FIKFAK, Metoda. The influence of gene-gene and gene-environment interactions on the risk of asbestosis. BioMed research international. 2013, vol. 2013.

KERMAVNAR, Tjaša (avtor, ilustrator), DODIČ-FIKFAK, Metoda. Oblikovanje po meri človeka: priročnik. 1. izd. Ljubljana: Univerzitetni klinični center Ljubljana, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa: Akademija za likovno umetnost in oblikovanje, 2013. 74 str., ilustr.

LIPIČNIK, Kristjan, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Primerjava štirih vhodnih kazalnih računalniških naprav med nalogo upravljanja s kurzorjem – primerjava položaja v zapestju v smeri fleksije/ekstenzije, hitrosti izvedbe naloge in neudobja pri delu = Comparison of four computer pointing devices during the mouse task - comparison of wrist flexion/extension, task performance and discomfort. V: DODIČ-FIKFAK, Metoda (ur.), MOLAN, Marija (ur.). Znanje, izkušnje, sodelovanje: 40 let KIMDPŠ. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa: = University Medical Centre, Institute of Occupational, Traffic and Sports Medicine. Jan. 2013, letn. 10, št. 1, str. 59–80. Sanitas et labor, letn. 9, št. 1; letn. 10, št. 1.

MOLAN, Marija, MOLAN, Gregor. Impacts of ages, education and work demands on workers' well-being. V: HERTEL, Guido (ur.). Imagine the future world: how do we want to work tomorrow?: abstract proceedings of the 16th EAWOP Congress 2013. 16th EAWOP Congress 2013. Münster: Münstersches Informations und Archivsystem für Multimediale Inhalte (Miami), 2013. Str. 118–119.

MOLAN, Marija, MOLAN, Martin. Pravočasno oblikovanje poklicnih želja mladih za preprečevanje nezaposlenosti v prihodnosti = Intime shaping of questionnaires vocational interest to prevent future unemployment. V: JURČIČ, Mojca (ur.). Šolska, adolescentna medicina: celosten pristop in vloga javnega zdravja: zbornik člankov in izvlečkov = School and adolescent medicine: a holistic approach and the role of public health: proceedings and abstracts. VI. kongres šolske, študentske in adolescentne medicine Slovenije [in] IX. Cvahtetovi dnevi javnega zdravja, Debeli Rtič, 27.–29. september 2013. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, Sekcija za šolsko, študentsko in adolescentno medicino, 2013. Str. 55–71, ilustr.

2014

DODIČ-FIKFAK, Metoda (urednik), ČRNIVEC, Rajko (urednik). Verifikacija poklicnih bolezni v Republiki Sloveniji II. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2014. 1 mapa (74 str. v 5 snopičih), tabele.

MOLAN, Marija. Perceived stress and post traumatic reaction of workers after bank robbery. V: ANDREOU, Nicholas John Artin (ur.). Book of proceedings. 11th Conference of the European Academy of Occupational Health Psychology »Looking at the past - planning for the future: Capitalizing on OHP multidisciplinaryity«, 14–16 April 2014, University of London, United Kingdom. Nottingham: European Academy of Occupational Health Psychology, 2014. Str. 189–190.

RODRIGUEZ-JAREÑO, Maria Cruz, DEMOU, Evangelia, VARGAS-PRADA, Sergio, SANATI, Kaveh A, ŠKERJANC, Alenka, REIS, Pedro G, HELIMÄKI-ARO, Ritva, MACDONALD, Ewan B, SERRA, Consol. European Working Time Directive and doctors' health: a systematic review of the available epidemiological evidence. *BMJ open*. 2014, vol. 4, iss. 7.

ŠKERJANC, Alenka, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Sickness presence among disabled workers at the University Medical Centre Ljubljana = Prezentizem med invalidi v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana. *Zdravstveno varstvo: Slovenian journal of public health*. [Tiskana izd.]. dec. 2014, letn. 53, št. 4, str. 277–282, tabele.

URDIH LAZAR, Tanja, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Managing restructuring in Slovenia: innovation and learning after the financial crisis. Brussels: MOLIERE project, 2014. 33 str., ilustr. IRENE policy paper, no. 10, 2014.

2015

ČOK, Vanja, DUHOVNIK, Jože, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Implementacija kansei inženiringa v razvojno-konstrukcijski proces = Integration of kansei engineering into product development process. *Svet strojništva*. avg. –sep. 2015, letn. 4, št. 2/3, str. 4–7, ilustr.

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša. Dejavniki, povezani z družino in raba drog pri mladostnikih: doktorska disertacija. Ljubljana: [N. Dernovšek Hafner], 2015. 260, XLIX str., graf. prikazi, tabele.

KOVAČ, Viljem, DODIČ-FIKFAK, Metoda, ARNERIČ, Niko, DOLŽAN, Vita, FRANKO, Alenka. Fibulin-3 as a biomarker of response to treatment in malignant mesothelioma. *Radiology and oncology*. [Print ed.]. Sep. 2015, vol. 49, no. 3, str. 279–285.

MARGAN, Andrea, DODIČ-FIKFAK, Metoda. The influence of workers' health status on employers' decision-making during personnel restructuring in a typical public limited enterprise in Slovenia = Vpliv zdravstvenega stanja delavcev na odločanje delodajalca med procesom kadrovskega prestrukturiranja značilne delniške družbe v Sloveniji. Zdravstveno varstvo: Slovenian journal of public health. [Tiskana izd.]. 2015, letn. 54, št. 3, str. 175–183, tabele.

ŠKERJANC, Alenka, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Sickness presence and stressful life events of health care workers. Central european journal of public health. 2015, vol. 23, iss. 3, str. 240–243.

ZORKO, Martin, NEMEC, Bojan, BABIČ, Jan, LEŠNIK, Blaž, SUPEJ, Matej. The waist width of skis influences the kinematics of the knee joint in alpine skiing. Journal of Sports Science and Medicine: free electronic journal. [Online ed.]. 2015, vol. 14, iss. 3, str. 606–619, tabele, graf. prikazi.

2016

BAČNIK, Andreja, BECHIBANI, Petra, BÖHM, Lučka, CIRAJ, Marta, ČADEŽ, Zvonko, ČERNE, Katarina, DODIČ-FIKFAK, Metoda, DROFENIK, Jernej, GALE, Ivanka, GOLJA, Viviana, GRABNER, Alojz, HOJS, Ana, HORVAT, Milena, IVARTNIK, Matej, KIRINČIČ, Stanislava, KOPRIVNIKAR-BOBEK, Milena, KOVAČ, Nataša, MILJAVAC, Bonia, PERHARIČ, Lucija, ŠÖMENJOKSIĆ, Agnes, ŠARC, Lucija, VRAČKO, Pia, ZUPANC, Alojz, CIRAJ, Marta (urednik), VRAČKO, Pia (urednik). Chemical safety and protection of human health: the Slovenian experience. Copenhagen: World Health Organization, Regional Office for Europe; [Ljubljana]: Ministry of Health of Slovenia: National Institute of Public Health of Slovenia, 2016. X, 69 str.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, KOFOL-BRIC, Tatjana, ŠKERJANC, Alenka, JANEŽIČ TELIČ, Jana, URDIH LAZAR, Tanja. Analiza zdravja delavcev. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 130–163.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, FRANKO, Alenka, PIRC, Miha, KURENT, Martin, URDIH LAZAR, Tanja, MIKLIČ MILEK, Damjana. Kemijski dejavniki tveganja. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 186–209.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, LIPIČNIK, Kristjan, KERMAVNAR, Tjaša, IVANETIČ, Igor, KUTIJA, Željka, MIKLIČ MILEK, Damjana, STERGAR, Eva. Ergonomija pri delu. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 166–184.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, FRANKO, Alenka, ŠKERJANC, Alenka, KURENT, Martin, BÖHM, Lučka (urednik). Str. 212–248. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. 119 str., ilustr.

KURENT, Martin, DODIČ-FIKFAK, Metoda, HAFNER, Alenka, KUTIJA, Željka, PELHAN, Bojan, MARKOTA, Mladen, URDIH LAZAR, Tanja, MIKLIČ MILEK, Damjana. Dejavniki tveganja za poškodbe. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 212–248.

KURENT, Martin. Bolezni, ki jih povzročajo neionizirana sevanja (ultravijolično, infrardeče, lasersko, mikrovalovno, električno in magnetno polje). V: BÖHM, Lučka (ur.), et al. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. Str. 38–42.

KURENT, Martin. Poklicne okvare sluha zaradi hrupa. V: BÖHM, Lučka (ur.), et al. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. Str. 32–37.

KURENT, Martin. Kompresijska (dekompresijska) bolezen. V: BÖHM, Lučka (ur.), et al. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. Str. 43–46.

KURENT, Martin. Kompresijska (dekompresijska) bolezen. V: BÖHM, Lučka (ur.), et al. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. Str. 43–46.

KURENT, Martin. Vibracijska bolezen. V: BÖHM, Lučka (ur.), et al. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. Str. 47–52.

KURENT, Martin. Bolezni, povzročene z ioniziranim sevanjem. V: BÖHM, Lučka (ur.), et al. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. Str. 53–58.

KURENT, Martin. Bolezni gibal zaradi preobremenitev. V: BÖHM, Lučka (ur.), et al. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. Str. 105–111.

KURENT, Martin. Ohromitev živcev zaradi mehničnega pritiska. V: BÖHM, Lučka (ur.), et al. Izbrane, pomembnejše poklicne bolezni: ocenjevanje tveganja za nastanek poklicnih bolezni. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2016. Str. 112–115.

MARGAN, Andrea. Vpliv bolnišniškega staleža, invalidnosti in mnenja pooblaščenega zdravnika o delazmožnosti na odločanje delodajalca med procesom kadrovskega prestrukturiranja tipične delniške družbe: doktorska disertacija. [Maribor: A. Margan], 2016. XIII, 9 f., 110 str., tabele.

MOLAN, Marija, ŠESTAN, Nevenka, JAUH, Urška, URDIH LAZAR, Tanja. Organizacija dela. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 249–289.

MOLAN, Marija, RUS-MAKOVEC, Maja, DOVJAK, Neda, STERGAR, Eva. Doživetja preobremenjenosti pri delu. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 292–323.

STERGAR, Eva, KONEC JURIČIČ, Nuša, PINTARIČ, Eva, FRANKO, Alenka, URDIH LAZAR, Tanja, ČERIN, Tatjana, ARKO KOŠEC, Mateja, KEČANOVIČ, Bećir. Preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 372–412.

ŠESTAN, Nevenka. Razvoj modela ocene tveganja voznikov s psihofizičnimi omejitvami pri nastanku prometnih incidentov: doktorska disertacija. Maribor: [N. Šestan], 2016. 179 str., tabele, graf. prikazi.

URDIH LAZAR, Tanja, STERGAR, Eva. Uporaba drog v splošni populaciji in v posameznih ciljnih skupinah: uporaba drog v šolskem okolju: ESPAD 2015. Nacionalno poročilo ... o stanju na področju prepovedanih drog v Republiki Sloveniji. [Slovenska izd.], str. 9–11. ISSN 2232-5751.

URDIH LAZAR, Tanja, STERGAR, Eva, NOVAK ZABUKOVEC, Vlasta. Zdravje in promocija zdravja pri delu. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 34–74.

URDIH LAZAR, Tanja, MORDEJ, Alenka, DAMEJ, Mirjana, STERGAR, Eva, DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, ČERIN, Tatjana, ARKO KOŠEC, Mateja, KEČANOVIČ, Bećir. Varovanje dostojanstva pri delu. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 326–370.

ZORKO, Martin. Vpliv širine smuči na kinematiko kolenskega sklepa v smučarskem zavoju: doktorska disertacija. Ljubljana: [M. Zorko], 2016. IX, 105 f., ilustr., tabele, graf. prikazi.

ZORKO, Martin, SILIČ, Ajda, HRIBAR, Peter, MIKLIČ MILEK, Damjana, STERGAR, Eva. Gibanje. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2016. Str. 442–470.

2017

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, URDIH LAZAR, Tanja. Cepljenje proti gripi v UKC Ljubljana: poročilo o raziskavi 2017: gripe ne prenašam!. Ljubljana: Univerzitetni klinični center: Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2017. 22 str., ilustr.

DODIČ-FIKFAK, Metoda. Bolezni povezane z gašenjem. V: BRVAR, Miran (ur.). Izpostavljenost kemikalijam ob industrijskih požarih: zbornik prispevkov. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, Sekcija za klinično toksikologijo: Univerzitetni klinični center Ljubljana, Center za klinično toksikologijo in farmakologijo, Interna klinika, 2017. Str. 33–37.

MOLAN, Marija, MOLAN, Martin. Are well-being and joy at work related to age?. V: OSVALDER, Anna-Lisa (ur.). „Joy at work“: conference proceedings [and book of abstracts]. Lund: [s. n.], 2017. Str. 390–397.

ŠESTAN, Nevenka, BALANTIČ, Zvone, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Alkohol in psihoaktivne substance – vzrok za cestno prometne nesreče in cestno prometne prekrške = Alcohol and psychoactive substance - causes of traffic accidents and traffic violations. V: ARSENIJEVIČ, Olja (ur.), et al. Odgovorna organizacija: (konferenčni zbornik). 36th International conference on organizational science development: Responsible organization, Portorož, March 22nd–24th, 2017. Maribor: Univerzitetna založba Univerze, 2017. Str. 1035–1045, graf. prikazi.

ŠESTAN, Nevenka, DODIČ-FIKFAK, Metoda, BALANTIČ, Zvone. Patients' risk of causing traffic violations and traffic accidents while driving. Central european journal of public health. 2017, vol. 25, iss. 3, str. 211–215.

2018

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, MIKLIČ MILEK, Damjana, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Hospital staff's risk of developing musculoskeletal disorders, especially low back pain = Tveganje delavcev, zaposlenih v bolnišnici, za nastanek bolezni kostno-mišičnega sistema in vezivnega tkiva, zlasti za nastanek bolečine v križu. Slovenian journal of public health: the journal of National Institute of Public Health. [Online ed.]. 2018, vol. 57, iss. 3, str. 133–139.

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, MIKLIČ MILEK, Damjana, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Hospital staff's risk of developing musculoskeletal disorders, especially low back pain = Tveganje delavcev, zaposlenih v bolnišnici, za nastanek bolezni kostno-mišičnega sistema in vezivnega tkiva, zlasti za nastanek bolečine v križu. Zdravstveno varstvo: Slovenian journal of public health. [Tiskana izd.]. 2018, letn. 57, št. 3, str. 133–139, tabele.

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša. Psihološki vidiki prekarnega dela. V: POGLAJEN, Črt (ur.), KOSTEVC, Črt (ur.), DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša (ur.). Prekarnost in družbena negotovost: interdisciplinarni pogledi na prekariat. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Založništvo, 2018. Str. [292]–302, portret. Zbirka Maksima.

DODIČ-FIKFAK, Metoda. Prekarno delo in zdravje. V: POGLAJEN, Črt (ur.), KOSTEVC, Črt (ur.), DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša (ur.). Prekarnost in družbena negotovost: interdisciplinarni pogledi na prekariat. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Založništvo, 2018. Str. [284]–290, portret. Zbirka Maksima.

DODIČ-FIKFAK, Metoda. Sistem zdravja pri delu v Sloveniji s posebnim ozirom na vlogo zdravnika specialista medicine dela, prometa in športa. V: MARGAN, Andrea (ur.). Medicina dela v središču: zbornik izbranih tem. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, Združenje medicine dela, prometa in športa, 2018. Str. 49–53.

DRAKSLER, Katja, DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, ARNERIČ, Niko, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Restructuring of a textile manufacturing company and workers' health. New solutions: a Journal of environmental and occupational health policy. 2018, vol. 28, iss. 1, str. 131–150.

FRANKO, Alenka, KOTNIK, Nika, GORIČAR, Katja, KOVAČ, Viljem, DODIČ-FIKFAK, Metoda, DOLŽAN, Vita. The influence of genetic variability on the risk of developing malignant mesothelioma. Radiology and oncology. [Print ed.]. 2018, vol. 52, no. 1, str. 105–111, vii, tabele.

FRANKO, Alenka, DOLŽAN, Vita, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Asbestosis and gene-environment interactions. Occupational and environmental medicine. 2018, vol. 75, suppl. 2, str. 79.

FRANKO, Alenka, KURENT, Martin. Nevarnosti uporabe konoplje pri delu. V: BRVAR, Miran (ur.). Toksikologija 2018: konoplja: zbornik prispevkov, Kristalna palača, Ljubljana, 13. april 2018. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, Sekcija za klinično toksikologijo: Univerzitetni klinični center, Center za klinično toksikologijo in farmakologijo, 2018.

MOLAN, Marija, MOLAN, Gregor. Maintaining sustainable level of human performance with regard to manifested actual availability. V: BAGNARA, Sebastiano (ur.). Proceedings of the 20th Congress of the International Ergonomics Association (IEA 2018). Vol. 8, Ergonomics and human factors in manufacturing, agriculture, building and construction, sustainable development and mining. Cham: Springer, cop. 2018. Str. [755]–763, ilustr. Advances in intelligent systems and computing, vol. 825.

MOLINARO, Sabrina, BENEDETTI, Elisa, SCALESE, Marco, BASTIANI, Luca, FORTUNATO, Loredana, CERRAI, Sonia, CANALE, Natale, CHOMYNOVA, Pavla, ELEKES, Zsuzsanna, FEIJÃO, Fernanda, URDIH LAZAR, Tanja, et al. Prevalence of youth gambling and potential influence of substance use and other risk factors throughout 33 European countries: first results from the 2015 ESPAD study. Addiction. 2018, vol. 113, iss. 10, str. 1862–1873.

KURENT, Martin, FRANKO, Alenka. Vpliv konoplje na sposobnost vožnje. V: BRVAR, Miran (ur.). Toksikologija 2018: konoplja: zbornik prispevkov, Kristalna palača, Ljubljana, 13. april 2018. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, Sekcija za klinično toksikologijo: Univerzitetni klinični center, Center za klinično toksikologijo in farmakologijo, 2018. Str. 80–84.

2019

DODIČ-FIKFAK, Metoda. Vpliv sežigalnic, sosežigalnic in termoelektrarn na zdravje delavcev in okoliških prebivalcev. V: BRVAR, Miran (ur.). Vpliv sežiganja odpadkov na okolje in zdravje: zbornik prispevkov. 8. srečanje o kemijski varnosti, Ljubljana, 22. november 2019. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, Sekcija za klinično toksikologijo: Univerzitetni klinični center Ljubljana, Center za klinično toksikologijo in farmakologijo, Interna klinika, 2019. Str. 54–61.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, KERMAVNAR, Tjaša. Vpliv škodljivih snovi na otroke v vrtcih = The influence of pollutants on children in schools and kindergartens. V: ZBAŠNIK-SENEGAČNIK, Martina (ur.). Pogledi na prostor javnih vrtcev in osnovnih šol. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo, 2019. Str. 136–141.

JUROV, Iva, RAUTER, Samo. Greater risk for relative energy deficiency syndrome negatively affects cycling performance. *Trends in Sport Science*. 2019, vol. 26, no. 3, str. 123–127, tabele.

KAVAŠ, Gregor. Preučevanje možnih dejavnikov tveganja za patelofemoralno bolečino pri športnikih: specialistična naloga. Ljubljana: [G. Kavaš], 2019. 40 f., ilustr.

LEVPUŠČEK, Kristina, GORIČAR, Katja, KOVAČ, Viljem, DOLŽAN, Vita, FRANKO, Alenka. The influence of genetic variability of DNA repair mechanisms on the risk of malignant mesothelioma. *Radiology and oncology*. [Print ed.], 2019, vol. 53, no. 2, str. 206–212, iv, tabele.

MOLAN, Marija, ČEH, Matej. Projekt Permanentno usposabljanje in psihofizični preizkus gasilca-PUPPG: psihološki del projekta. Ljubljana: KIM-DPŠ, 2019. 159 str, 6 f., ilustr.

ŠENK, Barbara, GORIČAR, Katja, KOVAČ, Viljem, DOLŽAN, Vita, FRANKO, Alenka. Genetic polymorphisms in aquaporin 1 as risk factors for malignant mesothelioma and biomarkers of response to cisplatin treatment. *Radiology and oncology*. [Print ed.], Mar. 2019, vol. 53, no. 1, str. 96–104, viii, tabele.

TUČEK, Milan, ŠKERJANC, Alenka. Alcohol, drugs and psychotropic medication at work: guidelines for medical fitness. *Central european journal of public health*. 2019, vol. 27, iss. 3, str. 195–197.

URDIH LAZAR, Tanja, HLEBEC, Valentina, MESNER-ANDOLŠEK, Dana. Konceptualizacija teoretskega modela virov spoprijemanja s stresom pri ohranjanju zdravja med prestrukturiranjem podjetja. *Teorija in praksa: revija za družbena vprašanja*. jan.–mar. 2019, letn. 56, št. 1, str. 162–190, 312, ilustr.

ZUPANIČ, Marija Vita, ŠKERJANC, Alenka. Cystic fibrosis and career co-unselling. *Central european journal of public health*. 2019, vol. 27, iss. 4, str. 279–284.

2020

DODIČ-FIKFAK, Metoda, KOFOL-BRIC, Tatjana, ŠKERJANC, Alenka, JANEŽIČ TELIČ, Jana, URDIH LAZAR, Tanja. Analiza zdravja delavcev. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 130–163.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, FRANKO, Alenka, PIRC, Miha, KURENT, Martin, MIKLIČ MILEK, Damjana, URDIH LAZAR, Tanja. Kemijski dejavniki tveganja. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 185–209.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, LIPIČNIK, Kristjan, KERMAVNAR, Tjaša, IVANETIČ, Igor, KUTIJA, Željka, MIKLIČ MILEK, Damjana, STERGAR, Eva. Ergonomija pri delu. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 166–184.

GORIČAR, Katja, KOVAČ, Viljem, DODIČ-FIKFAK, Metoda, DOLŽAN, Vita, FRANKO, Alenka. Evaluation of soluble mesothelin-related peptides and MSLN genetic variability in asbestos-related diseases. Radiology and oncology. [Print ed.]. Mar. 2020, vol. 54, no. 1, str. 86–95, ix, ilustr.

JUROV, Iva, MILIČ, Radoje, RAUTER, Samo. Do body composition and physiological parameters measured in the laboratory have predictive value for cycling performance?. Sport Mont: časopis za sport, fizičko kulturo i zdravlje. 2020, vol. 18, no. 1, str. 87–90, ilustr.

JUROV, Iva, HADŽIČ, Vedran, RAUTER, Samo. Markers of energy metabolism affect lactate metabolism and aerobic performance in competitive female cyclists. Applied sciences. Oct. 2020, vol. 10, iss. 21, art. 7563, 11 str., tabele, graf. prikazi.

JUROV, Iva, KAJTNA, Tanja, MILIČ, Radoje, RAUTER, Samo. Recovery and dietary factors as predictors of physiological parameters in cyclists. Medicina dello sport. June 2020, vol. 73, iss. 2, str. 220–230, ilustr.

KURENT, Martin, DODIČ-FIKFAK, Metoda, HAFNER, Alenka, KUTIJA, Željka, PELHAN, Bojan, MARKOTA, Mladen, URDIH LAZAR, Tanja, MIKLIČ MILEK, Damjana. Dejavniki tveganja za poškodbe. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 211–248.

MARTÍNEZ-JARRETA, Begoña, MAJERY, Nicole, BULAT, Petar, JUNGEWELTER, Soile, PĂUNCU, Elena-Ana, WIEGEL, Dieter, BUBAŠ, Marija, ŠKERJANC, Alenka, VANADZINS, Ivars, et al. Improving education and training to reduce the burden of occupational cancer: the Riga-European Association of Schools of Occupational Medicine (EASOM) statement on work-related cancer. *International journal of environmental research and public health*. [Online ed.]. 2020, vol. 17, iss. 1, str. 1–9.

MATALN, Sabina, MIRKAC, Marjeta, PLANINC, Nejc, ROJ, Gregor, ŠAJNOVIĆ, Urška, ŠKERJANC, Alenka. Work-related musculoskeletal disorders and ergonomic interventions. *Central European journal of occupational and environmental medicine*. 2020, vol. 26, no. 1/2, str. 33–50, ilustr.

MOLAN, Marija, ŠESTAN, Nevenka, JAUH, Urška, URDIH LAZAR, Tanja. Organizacija dela. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 249–289.

MOLAN, Marija, RUS-MAKOVEC, Maja, DOVJAK, Neda, STERGAR, Eva. Doživetja preobremenjenosti pri delu. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 292–323.

MOLAN, Gregor, MOLAN, Marija. Sustainable level of human performance with regard to actual availability in different professions. *Work: a journal of prevention, assessment & rehabilitation*. 2020, vol. 65, no. 1, str. 205–213, ilustr.

PIBER, Petra, VAVPETIČ, Neža, GORIČAR, Katja, DOLŽAN, Vita, KOVAČ, Viljem, FRANKO, Alenka. The influence of genetic variability in IL1B and MIR146A on the risk of pleural plaques and malignant mesothelioma. *Radiology and oncology*. [Print ed.]. 2020, vol. 54, no. 4, str. 429–436, v, tabele.

RAUTER, Samo, JUROV, Iva, MILIČ, Radoje. Training load and changes in physiological parameters among young cyclists = Vpliv obsega vadbe na spremembe fizioloških kazalcev med mladimi kolesarji. *Kinesiologia Slovenica: scientific journal on sport*. [Print ed.]. 2020, vol. 26, no. 3, str. 5–14, tabele.

SMREKAR, Martina, ZALETEL-KRAGELJ, Lijana, PETRAK, Olivera, FRANKO, Alenka. Validation of the Croatian version of the Sense of Coherence 29-item scale in Croatian nurses = Ovrednotenje hrvaške verzije dolgega vprašalnika o občutku koherentnosti (SOC-29) pri medicinskih sestrah. *Zdravstveno varstvo: Slovenian journal of public health*. [Tiskana izd.]. 2020, letn. 59, št. 3, str. 155–163, ilustr.

STERGAR, Eva, KONEC JURIČIČ, Nuša, PINTARIČ, Eva, FRANKO, Alenka, URDIH LAZAR, Tanja, ČERIN, Tatjana, ARKO KOŠEC, Mateja, KEČANOVIĆ, Bećir. Preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 372–412.

ŠKERJANC, Alenka, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Sickness presence among health care professionals: a cross sectional study of health care professionals in Slovenia. *International journal of environmental research and public health*. [Online ed.]. 2020, vol. 17, iss. 1, str. 1–13.

URDIH LAZAR, Tanja, STERGAR, Eva, NOVAK ZABUKOVEC, Vlasta. Zdravje in promocija zdravja pri delu. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 34–74.

URDIH LAZAR, Tanja, MORDEJ, Alenka, DAMEJ, Mirjana, STERGAR, Eva, DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, ČERIN, Tatjana, ARKO KOŠEC, Mateja, KEČANOVIĆ, Bećir. Varovanje dostojanstva pri delu. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 326–370.

ZORKO, Martin, HIRSCH, Karmen, ŠARABON, Nejc, SUPEJ, Matej. The influence of ski waist-width and fatigue on knee-joint stability and skier's balance. *Applied sciences*. 2020, vol. 10, iss. 21, art. 7766, str. 1–13, ilustr.

ZORKO, Martin, NEMEC, Bojan, MATJAČIĆ, Zlatko, OLENŠEK, Andrej, TOMAŽIN, Katja, SUPEJ, Matej. Wide skis as a potential knee injury risk factor in alpine skiing. *Frontiers in sports and active living*. Feb. 2020, vol. 2, art. 7, str. 1–9, ilustr.

ZORKO, Martin, SILIĆ, Ajda, HRIBAR, Peter, MIKLIČ MILEK, Damjana, STERGAR, Eva. Gibanje. V: MIKLIČ MILEK, Damjana (ur.), URDIH LAZAR, Tanja (ur.). Čili za delo: učbenik za promocijo zdravja pri delu. Ponatis. Ljubljana: Univerzitetni Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2020. Str. 442–470.

2021

ANTOLIČ, Marija Lucija, MARGAN, Andrea, PETKOVSKA, Vesna, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v carinski službi. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (97 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

BAJEC, Boštjan, DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša. Psihologija in prekarlost. V: POGLAJEN, Črt (ur.), et al. Študije o prekarosti: interdisciplinarni pogledi. Elektronska izd. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Založništvo, 2021. Str. 591–599. Zbirka Maksima.

CESTNIK ČOKL, Petra, FRANKO, Alenka, PETKOVSKA, Vesna, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Analiza zdravstvenega stanja poklicnih vojakov. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (115 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, URDIH LAZAR, Tanja. Improving influenza vaccination coverage at the University Medical Centre Ljubljana with workplace health promotion project = Izboljšanje precepljenosti proti sezonski gripi v UKC Ljubljana s projektom promocije zdravja pri delu. Psihološka obzorja: slovenska znanstveno-strokovna psihološka revija. [Spletna izd.]. 2021, letn. 30, str. 182–187, tabele.

DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša. Psihološka podpora zaposlenim v UKC Ljubljana v času pandemije covid-19. *Zdravniški vestnik: glasilo Slovenskega zdravniškega društva*. [Tiskana izd.]. 2021, letn. 90, št. 7/8, str. d15–d17.

DODIČ-FIKFAK, Metoda, KURENT, Martin, MARGAN, Andrea, PETKOVSKA, Vesna. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v poklicnem zavarovanju z modelom rangiranja poklicnih skupin. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (54 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

FRANKO, Alenka, GORIČAR, Katja, DODIČ-FIKFAK, Metoda, KOVAČ, Viljem, DOLŽAN, Vita. The role of polymorphisms in glutathione-related genes in asbestos-related diseases. *Radiology and oncology*. [Print ed.]. Jun. 2021, vol. 55, no. 2, str. 179–186, vi, tabele.

GUSEVA CANU, Irina, MARCA, Sandy Carla, DELL'ORO, Francesca, BALÁZS, Ádám, BERGAMASCHI, Enrico, BESSE, Christine, BIANCHI, Renzo, BISLI-MOVSKA, Jovanka, KOŠČEC, Adrijana, BUGGE, Merete, DERNOVŠČEK HAFNER, Nataša, MOLAN, Marija, NOLIMAL, Dušan, et al. Harmonized definition of occupational burnout: a systematic review, semantic analysis, and Delphi consensus in 29 countries. *Scandinavian journal of work, environment & health*. 2021, vol. 47, no. 2, str. 95–107.

JUROV, Iva, KEAY, Nicola, HADŽIĆ, Vedran, RAUTER, Samo. A proposal for a standardized approach to inducing low energy availability in athletes. *Applied sciences*. Jul. 2021, vol. 11, iss. 15, art. 6679, 10 str., tabele, graf. prikazi.

JUROV, Iva, KEAY, Nicola, HADŽIĆ, Vedran, SPUDIĆ, Darjan, RAUTER, Samo. Relationship between energy availability, energy conservation and cognitive restraint with performance measures in male endurance athletes. *Journal of international society of sports nutrition*. [Online ed.]. 2021, vol. 18, art. no. 24, str. 1–10, ilustr.

JUROV, Iva, KEAY, Nicola, RAUTER, Samo. Severe reduction of energy availability in controlled conditions causes poor endurance performance, impairs explosive power and affects hormonal status in trained male endurance athletes. *Applied sciences*. 2021, vol. 11, iss. 18, str. 1–9, tabele, graf. prikazi.

KURENT, Martin, PETKOVSKA, Vesna. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v železarstvu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (67 str.)), ilustr. Premik.

MANOJLOVIĆ, Denisa, ZORKO, Martin, SPUDIĆ, Darjan, ŠARABON, Nejc. Effects of a targeted exercise program on inter-leg asymmetries in patients with patellofemoral pain. *Symmetry*. 2021, letn. 13, iss. 6, str. 1–11.

MARGAN, Andrea, ROZMAN, Tina, PETKOVSKA, Vesna, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v rudarstvu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (83 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

MARGAN, Andrea, FILIPIČ, Matej, PETKOVSKA, Vesna. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v kovinski industriji. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (108 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

MARGAN, Andrea, FAKIN, Urška, FRANKO, Alenka, ZUPAN, Nuša, PETKOVSKA, Vesna. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v steklarstvu. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (85 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

MARGAN, Andrea, PETKOVSKA, Vesna. Analiza zdravstvenega stanja poklicnih voznikov. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (80 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

MOLAN, Gregor, MOLAN, Marija. Theoretical model for accident prevention based on root cause analysis with graph theory. *Safety and health at work =: SH@W*. Mar. 2021, vol. 12, iss. 1, str. 42–50, ilustr.

MOLAN, Gregor, MOLAN, Marija. Well-being and efficiency in financial sector analyzed with multiclass classification machine learning. V: BLACK, Nancy L. (ur.), NEUMANN, W. Patrick (ur.), NOY, Ian (ur.). *Proceedings of the 21st Congress of the International Ergonomics Association, (IEA 2021). Volume V, Methods & approaches*. Cham: Springer, 2021. Lncs 223, str. 747–754. *Lecture notes in networks and systems, LNCS 223*.

MOLAN, Marija, PETKOVSKA, Vesna, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v jedrskih in sevalnih objektih. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (73 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik. ISBN 978-961-6921-16-9.

PLANINC, Nejc, ŠKERJANC, Alenka. The most common observational methods for working postures analysis in Slovenia: a brief review. Central European journal of occupational and environmental medicine. 2021, vol. 27, no. 1/2, str. 18–36, ilustr.

PLANINC, Nejc, ZUPET, Petra, KAVAŠ, Gregor, TUREL, Matjaž, ZBAČNIK, Rok, JUG, Borut, FRAS, Zlatko, AŽMAN-JUVAN, Katja. Vračanje športnika v proces treniranja po prebolelem covidu-19 = Return to play for athletes after COVID-19. Zdravniški vestnik: glasilo Slovenskega zdravniškega društva. [Tiskana izd.]. 2021, letn. 90, št. 7/8, str. 454–463, ilustr.

REJEC, Boštjan, FRANKO, Alenka, PETKOVSKA, Vesna, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Analiza zdravstvenega stanja komunalnih delavcev in poklicnih gasilcev. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (127 str.)), ilustr. Premik.

ŠAJNOVIĆ, Urška, MARGAN, Andrea, PETKOVSKA, Vesna, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Analiza zdravstvenega stanja tekstilnih delavcev. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (93 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

ŠINKO KOKOL, Mateja, KURENT, Martin, PETKOVSKA, Vesna, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Analiza zdravstvenega stanja delavcev v policiji. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (128 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

ŽGANEC, Jure, FRANKO, Alenka, PETKOVSKA, Vesna, DODIČ-FIKFAK, Metoda. Analiza zdravstvenega stanja železniških delavcev. Ljubljana: Univerzitetni klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa, 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (88 str.)), graf. prikazi, tabele. Premik.

STALNE FOTOGRAFSKE RAZSTAVE IN NJIHOVI AVTORJI

Po večletnih prizadevanjih je KIMDPŠ s sredstvi Ministrstva za zdravje RS pridobil sodobne delovne prostore za kakovostno delo na področju varovanja zdravja delavcev, poklicnih voznikov in športnikov. Na novo lokacijo na Grablovičevi ulici 42 se je preselil v začetku marca 2020.

Nov inštitut krasijo tri stalne fotografske razstave odličnih slovenskih mojstrov fotografije: v tretjem nadstropju so izobešene črno-bele fotografije Stojana Kerblerja, ki jih je doniralo podjetje Talum iz Kidričevega, barvne fotografije športnega fotografa Aleša Fevžerja visijo na hodnikih Centra za medicino športa v prvem nadstropju, v avli v pritličju in predavalnici v 3. nadstropju pa so razstavljene fotografije Joca Žnidaršiča. Fotografe, ki so nam svoja dela zaupali v trajno varstvo, predstavljamo v nadaljevanju.

STOJAN KERBLER

Avtorica besedila: Marjeta Ciglenečki

Foto: Stanko Kozel

Stojan Kerbler (roj. 1938 na Ptujski Gori) je prve uspehe na področju fotografije dosegel v času študija elektrotehnike v Ljubljani. Po diplomi (1965) se je zaposlil v Tovarni glinice in aluminija v Kidričevem in delo energetika opravljal do upokojitve (2000). Leta 1965 se je včlanil v Foto-kino klub Maribor in sodeloval na prelomni razstavi *Mariborski krog* (1971). Istega leta je prvič samostojno razstavljal *Portrete s ptujskih ulic*, na katerih je predstavil Haložane, ki jih je srečeval na Ptuju, kmalu pa jih je začel obiskovati v njihovem domačem okolju.

Teleobjektiv je zamenjal za širokokotnega, kar je zahtevalo bližnje stike s portretiranci in omogočilo globinsko ostrino, pri čemer je prišel do izraza Kerblerjev smisel za prostorske razsežnosti. *Haložani* so Kerblerjev najbolj znan ciklus, s katerim je zaslovel po svetu in zanj prejel nagrado Prešernovega sklada (1979). Vzporedno je dokumentiral kolone, ki so v Halozah potekale še po starih običajih in s prežitki drugod že davno pozabljenih obredij.

Vsa leta je Kerbler fotografiral tudi v okolju tovarne aluminija, kjer so njegove posnetke objavljali v tovarniškem časopisu. Po letu 1990 so se proizvodni procesi spremenili, prevladala je sodobna brezosebnost, iz Kerblerjevih

Stalna razstava Kerblerjevih fotografij dopolnjuje podoba 3. nadstropja nove stavbe KIMDPŠ

Foto: Domen Pal

kompozicij pa so izginile podobe delavcev. Spremenili so se tudi drugi Kerblerjevi motivi. V seriji *Dvorišča* je ovekovečil stare in mogočne ptujske mestne hiše. Stanovalcev ni videti, prepoznavamo pa njihove sledi. Podobno so zastavljeni *Prostori*, še vedno pa nastajata seriji *Minljivost* in *Šelestenja*.

Stojan Kerbler se v zgodovino fotografije zapisuje kot velik humanist, ki tankočutno opazuje življenje v Halozah, na Ptuju in v okolju tovarne ter sredi neustavljivega rasti na prostem. Ob osemdesetletnici so mojstru v Moderni galeriji v Ljubljani pripravili retrospektivo, leta 2020 je prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo, v kratkem pa bo v Galeriji mesta Ptuj zaživel Kabinet Stojana Kerblerja, za katerega je umetnik doniral obsežen osebni arhiv ter 600 fotografij. Tudi Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa UKC Ljubljana je od letošnjega maja bogatejši za 28 Kerblerjevih fotografij.

JOCO ŽNIDARŠIČ

Rojen je bil 20. marca 1938 v Šoštanju. Leta 1963 je absolviral na ljubljanski medicinski fakulteti. Že med študijem se je začel ukvarjati z reportažno in umetniško fotografijo ter se je pozneje tej dejavnosti povsem posvetil. Delal je kot fotoreporter pri Študentski tribuni, TT-ju Tovarišu, od leta 1974 vse do upokojitve pa kot urednik fotografije pri časopisnem podjetju Delo.

Poleg novinarskega dela je ustvaril številne fotomonografije, ki so mu prinesle sloves enega najvidnejših slovenskih umetniških in reporterskih fotografov. Omenimo naj le samostojne fotomonografije: Foto Joco Žnidaršič, Ljubljana, Bohinj, Slovenski vinogradi, Pot k očetu (himalajski potopis), Dobimo se na tržnici, Golf na Slovenskem, Deset let je Slovenija država, Moja Slovenija, Lipicanci, Najlepša pot zeleni prstan Ljubljane ter Ljubljana lepa in prijazna, na katere se je kritika odzvala z visokimi ocenami, knjižno občinstvo pa z dobrim sprejemom.

Zasnoval in uredil je še dvajset drugih fotomonografij, v katerih je imel tudi pomemben fotografski avtorski delež. Med njimi so bile posebej uspešne: Zakladi Slovenije (prva izdaja), Vojna za Slovenijo, Lepa Slovenija, Planica (I. in II.) in Slovenija lepotica Evrope.

Foto: Tomi Lombar

Žnidaršičeva fotografija ob vhodu v
novo stavbo inštituta
Foto: Domen Pal

Joco Žnidaršič je mednarodni mojster umetniške fotografije – EFIAP. Prejel je več kot petdeset domačih in tujih nagrad ter priznanj za svoje delo. Nekatere najpomembnejše med njimi so: nagrada Prešernovega sklada, Župančičeva nagrada, Puharjeva plaketa za življenjsko delo, nagrada »Consortium veritatis« – najvišje slovensko priznanje za novinarsko delo. Je prvi prejemnik nagrade World Press Photo na Slovenskem. Leta 2009 ga je predsednik Republike Slovenije Danilo Türk odlikoval z Zlatim redom za zasluge za življenjsko delo na fotografskem področju in za velik prispevek k prepoznavnosti Slovenije. Leta 2013 je prejel nagrado glavnega mesta Ljubljane, leta 2017 pa ga je predsednik države Borut Pahor odlikoval z Redom za zasluge, ki ga je prejel kot soavtor v skupini ustvarjalcev akcije Slovenija moja dežela. Deluje kot svobodni fotoreporter in solastnik založbe Veduta AŽ, d. o. o., ki izdaja fotomonografije.

ALEŠ FEVŽER

Aleš Fevžer (rojen 1964) je začel resno fotografirati v gimnazijskih časih, ko ga je privlačila predvsem črno-bela fotografija. Številne neprespane noči med izdelavo fotografij v foto klubu UČ in nato še v foto grupi ŠOLT so mu odprle svet umetniške fotografije, s katero je sodeloval na razstavah doma in v tujini.

V letih pred razpadom Jugoslavije je že fotografiral športna tekmovanja – predvsem tekme v alpskem smučanju, skokih, biatlonu in deskanju na snegu, zato je bila njegova pot na Olimpijske igre 1992 v francoski Albertville logično nadaljevanje kariere športnega fotografa. Od takrat do danes je fotografiral vse največje uspehe slovenskega športa na 17 zimskih in poletnih olimpijskih igrah ter tako v zadnjih 25 letih s fotoaparati in objektivni prekrižaril cel svet. Fotografiral je tudi številna svetovna in evropska prvenstva v športih, kjer so nastopale slovenske reprezentance v ekipnih in posameznih športih, teniške Grand Slam turnirje, dirke formule 1, golf turnirje, na potovanjih v ZDA pa tekme ameriškega nogometa, NBA košarke in bejzbola. Bil je na jadrskih regatah za Pokal Amerike in Volvo Ocean race, več let zapored je fotografiral avanture, kot so Camel Trophy in Camel Rafting Challenge, in skoraj ni ga športa, ki ga ni zabeležil na diapozitive, filme ter v zadnjih letih na digitalne kartice.

Stalna razstava Fevžerjevih fotografij
v Centru za medicino športa
Foto: Domen Pal

Aleš Fevžer je samostojni fotograf, ki sodeluje s številnimi zvezami, društvi in klubi preko svoje spletne strani, ki je zaživela leta 2007 in na kateri se številka arhiviranih posnetkov bliža številki 300.000.

